

S. Karja 19.
S i n .

MAATÖÖLISTE JA VÄIKEMAAPIDAJATE KOJA TEATAJA

Nr. 2 (19)

Veebruar 1939

III aastakäik

SISU: H. Maandi: Kaks tõhusat saavutist. — Arh. Joh. Ilmas: Kuidas hoonestada oma kchta? — A. Tammar: Põllutöölise premeerimine ja tegelik elu. — Paremaid elukortereid maale. — Dr. L. Voltri: Seakasvatuse korraldusest väiketaludes. — August Gustavson: Sotsiaalkindlustus meil ja mujal. — Neeme Ruus: Kuidas Rootsi maatöölise rahuldab oma haridusjanu. — J. Utno: Nüüd kanu kasvatama. — Aug. Vaigo: Kriminaalsanktsioonid ja palga kinnipidamine — uuest põllutöölise seadusest välja! — Aianduse ergutusraha kättesaadavaks. — Uuendatud juhendid ergutusraha andmiseks. — Kuidas teha viljapuuaia plaani? — Maatöölise ja väikemaapidajate elust. — Naine ja kodu. — Põllumajanduse töömait: Varajaste lavade valmistamine; poolsoojad lavad; tomati istikute ettevalmistamine. — Nõuannet.

Soetage tilusid, munahind on kindel!

Tibude kasvatamiseks

kunstemasid

miib

EESTI MUNAEKSPORT

Kunstema hind koos lambiga ja eesriidega 16 kr.

MAATÖÖLISTE JA VAIKEMAAPIDAJATE KOJA HARIDUS- JA NOUANDEKOOSOLEKUD VEEBRUARIS:

5. veebruaril:
 Vana-Võidus (Viljandim.) — maatöolistele ja väikemaapidajatele.
 Kaarlis (Viljandimaal) — „ „ ja väikemaapidajatele.
 Vaekülas (Virumaal) — „ „

9. ja 10. veebruaril:
 Nišois (Narva taga) — väikemaapidajatele

12. veebruaril:
 Ravilas (Harjumaal) — „ „
 Laiusel (Tartumaal) — „ „
 Räpinas (Võrumaal) — „ „

18. veebruaril:
 Audrus (Pärnumaal) — maatöolistele ja väikemaapidajatele.

19. veebruaril:
 Heimtalis (Viljandim.) — „ „
 Olustveres (Viljandim.) — „ „
 Saugal (Pärnumaal) — „ „
 väikemaapidajatele.
 Jänedal (Järvamaal) — „ „
 Väimelas (Võrumaal) — „ „
 Kuremaal (Tartumaal) — „ „
 Luunjas (Tartumaal) — „ „
 Räägul (Pärnum.) — väikemaapidajatele

20. veebruaril:
 Lauras (Petserimaal) — maatöolistele ja väikemaapidajatele.

25. veebruaril:
 Alatskivil (Tartumaal) — maatöolistele

26. veebruaril:
 Toris (Pärnumaal) — „ „
 väikemaapidajatele
 Kehtnas (Harjumaal) — „ „
 Helmes (Valgamaal) — „ „
 Jõõpres (Pärnum.) väikemaapidajatele
 Kõpus (Viljandim.) — väikemaapidajatele
 Peale selle teostusid 2-näd. naiskäsitöökursused Kuremaa riigimõisas ja Jäneda mõisas.

MÄRTSIS

on Koda esimesed koosolekud määranud kindlaks järgmistes kohtades:
 5. III Säreveere mõisas (Järvamaal).
 „ Kuusiku mõisas (Harjumaal)
 „ Vana-Karistes (Pärnumaal).
 Käsitöökursused jätkuvad Moostes ja Sõmerpalus (Võrumaal). Kahepäevalised lühikursused koduse kasvatuse alal korraldatakse 10 suuremas mõisas.

KOJA TEATAJA JÄRGMINE NUMBER
ILMUB MÄRTSIKUU TEISEL POOLEL.

K.-ü. „Ehituskivi“

M Ü Ü B:

TALLINN, VAIKE KARJA 12-1

Ehitustelliskive

- 1) Põllumajapidamistele ja tööliselukorterite ehitajatele maal, vallavalit-suse teenduse kohaselt hindadega:
    - a) tehase laoplatsilt ise ära viies 6000 ja rohkem kivi 2,5 senti tükk, alla 6000 kivi 3 senti tükk.
    - b) ostjale lähemas raudteejaamas kuni 150 km. kaugusel: tehase laadi-misjaamast: 6000 ja rohkem kivi 3 s. tükk, alla 6000 kivi 3,5 s. tk.
  - 2) Kõigile teistele ehitajatele, ostjale lähemas raudteejaamas 4,2 s. tk. Tallinnas Kopli tehase laoplatsilt või Tallinna sadamast laevas 4,2 s. tk., mujal tööstuse õues 3,8 senti tükk.
- Kortsna telliskivi müügihind on 1 sent kivist kõrgem .

Katusekive

- Savist põletatud:
- 1) Põllumajapidamistele ja tööliselukorterite ehitajatele maal: 5 senti tk. tehase õues ja 6 senti tk. ostjale lähemas raudteejaamas.
  - 2) rahva- ja seltsimajade jaoks: 7 senti tk. tehase õues ja 8 senti tk. ostjale lähemas raudteejaamas.
  - 3) kõigile teistele ehitajatele: 10 senti tk. tehase õues ja 11 senti tk. ostjale lähemas raudteejaamas.

Põllutorusid

- Kõikidele ostjatele üle maa hindadega:
 tehase laoplatsilt ise ära viies
330 mm pikad:		ostjale lähemas raudteejaamas:
50 mm	läbimõõt 2,1 senti tk.	50 mm läbimõõt 2,8 senti tk.
60 mm	„ 2,7 „ „	60 mm „ 3,4 „ „
75—80 mm	„ 3,4 „ „	75—80 mm „ 4,0 „ „
- Lühemad torud on vastavalt odavamad.

K.-ü. „Ehituskivi“

MAATÖÖLISTE JA VÄIKEMAAPIDAJATE KOJA TEATAJA

ILMUB KORD KUUS

Väljaandja: Maatöölise ja Väikemaapidajate Koda.

TELLIMISHIND:	TOIMETUS JA TALITUS:	KUULUTUSTE HIND:
Aastas . . . . . Kr. 1.20	Tallinnas, Vene tn. 13—3, telefon 462-15, avatud	1 lhk. . . . . Kr. 30.—
6 kuu peale „ —.70	igal tööpäeval kell 8—3 p. l.	1/2 „ . . . . . „ 15.—
3 „ „ „ —.40	Posti jooksev arve 699.	1/4 „ . . . . . „ 7.50
Üksiknumber „ —.15	Vastutav toimetaja Gustav Abel.	1/8 „ . . . . . „ 3.75

Kaks tõhusat saavutist

Kanamunade hind kindlustatakse riikliku juurdemaksu abil. — Uuest põllutöölise seadusest kustutati sanktsioonid.

Koja esimees H. M a a n d i.

Neil päevil võttis Riigivolikogu teisel lugemisel vastu uue põllutöölise seaduse eelnõu, kusjuures kustutati ka elakohaliku karistuse ähvardus põllutöölisele ja peremehe õigus pidada töölise palka kinni töö juures tekivate kahjude katteks. Ja paar päeva hiljem otsustas Vabariigi Valitsus kindlustada eksporti minevatele kanamunadele kaks hinnataset — talvekuudel 1 kr. 30 senti ning suvekuudel 70 senti munakilolt — ja neid hindu viia läbi riiklikkude juurdemaksude abil.

Need on kaks sammu, mille üle võivad tunda headmeelt laiad väikemaapidajate ja maatöölise ringkonnad. Kirjeldatud otsusi on need ühiskondlikud kihid oodanud otse pikisilmi. Nende taotlemiseks on väikemaapidajad ja maatöölised korduvalt esitanud omi põhjendatud soove küll koosolekutel ja nõupidamistel üle maa, küll oma kutsekoja kaudu.

Uus põllutöölise seadus on tähtsamaid sotsiaalseadusi, mis puudutab maaühiskonda. Sellelt loodavad eriti palju töötavad kihid maal. Mainitud seaduse suunast oleneb suuresti, kas töökäed maal jäävad püsima taludesse või süveneb maalt pagemine iga aastaga. Sellepärast on täiesti õige, et rahvaesindajate enamus otsustas eelnõust jätta välja need osad, mis leidsid tööliskonna üksmeelse vastuseisu ja mida ei pooldanud peremehedki. Pealegi jääb

igale tööandjale alles senine tee — nõuda juhul, kui tööline teeb talle pahatahtlikult kahju, nende kahjude tasumist tavalises kohtukorras. Egas sellega, kui töölise ähvardada kriminaalkaristusega, peremees veel saa hõlpsamini hüvitust oma kahjule. Ikkagi peab ta otsima abi kohtult.

Sama olulise tähtsuse — eeskätt väikemaapidajate seisukohalt — omab kanamunahindade kindlustamine riikliku juurdemaksuga. Meie munaeksport kippus vägise tegema vähjakäiku. Naaberriigid aga, kes tunnustasid selle väljaveoartikli tõelist väärtust, tegid samal ajal suuri edusamme. Meie seisukorra tõsidusele juhtisid tähelepanu kõik asjasthuvitatud asutised ja organisatsioonid. Eriti oli see südamelähedane väikemaapidajate ühingutele ja Maatöölise ja Väikemaapidajate Kojale. Viimane nõudis riiklikku juurdemaksu juba paar aastat tagasi. Ta ei pidanud sugugi õigeks, et munahindadest peeti vastava fondi kasuks kinni kümneid tuhandeid kroone, neid summe — mida iga kanakasvataja, olgu ta suur- või väikepõllumees, vajas kõige tungivamalt. Senine hinnareguleerimise süsteem kippus ise neelama ära meie lootustandvama majapidamiharu, mis otstarbeka riikliku abi juures võiks muutuda tõeliseks „valuutavabrikuks“. Nüüd, loodetavasti, hakkab olukord paranema, sest pole veel hilja. Väikemaapidajad-kanakasvatavad võiksid vaadata tulevikku palju rõõmsamalt kui seni.

Kuidas hoonestada oma kohta?

Arh. Joh. Ilmas.

Koha kasutamisel on esmajärgulise tähtsusega hoonestamise küsimus. Hoonestamine on kulukam osa kogu maa-koha asustamisel ja seda just eriti väikekohtade juures. Selle õige ja otstarbekas läbiviimine nõuab põhjalikku ja kavakindlat tegutsemist. Ebakohase ja ülejõukäiva hoonestuskava teostamine kujuneb pahatihti asujale saatuslikuks. Ta sattub ületamata raskustesse, ehitused jäävad lõpetamata ja hävivad kiirelt, kuna puudub jõud hoonete korrallikuks ja nõuetekohaseks väljaehitamiseks. Siin on kapital kulutatud asjatult. Seda tuleb aga vältida. Õige ning jõukohase hoonestuskava koostamiseks ja selle elluviimiseks peab iga asuja kaaluma kõige esmalt oma võimalusi, millised tal olemas kava teostamiseks. Nendes piirides asugu ta ka ehituskava tegelikule läbiviimisele. Väikese kapitaliga ja piiratud võimalustega hoonestaja peab kava koostama kõige hädavajaliskemate nõuete kohaselt, valides seesuguse hoonestamise mooduse, mis võimaldab ehitustöid viia läbi järkjärgult, vastavalt kasvavatele nõuetele ja võimalustele. Sellane kavakindel ettenägelikkus on alati kasulik ja koha hoonestamine võib sündida normaalselt, ilma eriliste raskusteta.

Koha hoonestamise viise on põhimõtteliselt kaheksa: elu- ja majapidamisruumide püstitamine lahusehitustena ja samade ruumide soetamine koosehitusena. Harilikult lahusehituste juures tuleb püstitada mitu hoonet, nagu elumaja, karjalaut, ait, saun jne. Koosehituse puhul on aga kõik vajalikud ruumid ühe katuse all ühise hoonena.

Kui vaadelda väikemaapidajate ja maatöölise kohtade hoonestamiseks vajalikkude ruumide suurust ja arvu, tuleb veenduda, et nende ehitamine ühise hoonena on palju otstarbekam. Siin lahusehituste püstitamine on ebakohane peamiselt selle tõttu, et vajalikud majapidamise ruu-

mid kujunevad vastavalt tarvidustele õige väikesteks. Väikeste ruumide kokkuehitamine ühise katuse alla on ehituskulult tunduvalt odavam kui samade ruumide lahusehitamine. Koosehitus võimaldab ka nende ruumide otstarbekohasemat kasutamist. Peale selle koosehituse juures on võimalik mitmeid ruume liita (nagu vahekäike, esikuid jne.). Koosehitusel on veel see hüve, et ehituste-alune maa on tunduvalt väiksem, kui lahusehituste juures, mis väikemaapidaja väikese krundipinna tõttu peaks olema oluline. Peale kõike kujuneb koosehitamise teel püstitatud väikekoha hoonestus arhitektooniliselt terviklikum ning kogu hoonestatud kohast jääb parem ülevaade. Sellepärast tehtagu kindel järeldus:

väikemaapidaja või maatöölise hoonestatu oma koht kokkuehitusega, mis on otstarbekam ja kasulikum nii hoonestuskulude kui ka kasutamise mõttes.

Maakoha hoonestamise tegelikule läbiviimisele asumiseks peab käepärast olema ehitusplaan, mis oleks vastav koha kasutaja elukutsest ja majapidamisest tingitud erinõuetele. Samuti peaks ehituskavandi koostamisel pidama silmas kohakasutaja varenduslikke võimalusi ja koha kandevõudu. Et kõik need nõuded leiaksid rahuldamist, peab ehituskavandi koostaja omama vastavaid teadmisi ja oskusi. Maale põllumajanduslikkude hoonete ehituskavandite asjatundlikuks koostamiseks on Põllutöökoja juurde loodud isegi eri osakond — ehitustalituse nime all. Hoone püstitamine ehituskavandita on ehitaja raske eksimine enda huvide vastu.

Üheks olulisemaks küsimuseks hoonestustöödele asumisel on ehitusmaterjalide ja ehituskonstruksioonide valik. Siin omavad peatähtsuse hoone välisseinad. Nende ehituseks materjalide ja õige konstruktsiooni valik on väga oluline. Peamised materjalid välisseinte ehitam-

miseks on seni olnud puit (puu), looduslikud kivid (põllu- ja paekivi), savi ning kunstlikud kivid (põletatud telliskivi, tsementtelliskivi ja harvemini silikaat- ja tuhakivi). Nende materjalide kohaselt on kujunenud ka välisseinte konstruktsioonid. Puitvälisseinad tehakse harilikult põikpalkidest, püstplankudest ja vooderdatud sõrestik-sae- purutäitega. Looduslikkudest kividest on välisseinad massiivsed, enamuses kahjuks sisemise voodrita ja õhuvaheta. Kunstlikkudest kividest välisseinte ehitusviis on viimasel ajal arenenud ja täienenud, kusjuures on mindud üle mitme õhuvaheta õõnseinte ehitamisele.

Ülaltoodud välisseinte ehitusviisidest on levinenum puitvälissein, kuid viimasel ajal kalli puumaterjali hinna tõttu ja puitehituse vähesest kestvusest sõltuvalt ei ole enam otstarbekas hoonet ehitada puidust, vaid

tulekindlast materjalist.

Pealegi on praegu maaehitustele võimaldatud tulekindlate materjalide kasutamisel mitmesuguseid soodustusi, nagu odavaid telliskive, ja ehitus- ning hoonestuslaenu andmisel on tulekindlad ehitusviisid eesõigustatud.

Tulekindla ehitusmaterjali valikul tuleb pidada silmas kõigepealt kohapealseid võimalusi. Kus on kohapeal olemas looduslikku tulekindlat ehitusmaterjali (põllukive, paasi või savi) ja kus kunstlike kividest saamine või valmistamine on väga raske, tuleb tarvitada neid. Looduslikust kivist välisseinad tulevad teha vähemalt 60 sm paksused ning eluruumidele tuleb teha sisemine vooder õhuvaheta, kuna vastasel korral hoone pole elamiskõlblik. Ilma voodrita võib sein olla ainult majandusruumidel (laut, ait jne.). Voodriks võib tarvitada telliskive või puitu ja roogplaate. Savist välisseinad tulevad meie kliimas teha vähemalt 55 sm paksused ning sein välispind krohvida. Savi kasutamisel tuleb olla ettevaatlik: enne tuleb jõuda selgusele savi omadustes ja katseliselt määrata seinasegu koostamiseks savi ja vajalikkude lisandite vahet.

Kunstlike kividest tuleb kasutamisele maaoludes peamiselt saviteliskivi ja betoontelliskivi. Välisseina ehitusviisidest kunstlike kividest on seni otstarbekamaks ja levinenumaks „Nopsa“-süsteemi õõnsein. Selle välisseina omadusi on uurinud Tallinna Tehnikaülikool ning on jõudnud järeldustele, mis annavad sellele ehitusviisile täielise eluõiguse teiste tulekindlate välisseinte ees. Eriliselt on see ehitusviis õigustatud maaehituste juures, kuna ta vajab sein ehitamiseks väga vähe kivimaterjali, mis viimase hankimisel kaugete vedude tõttu väga oluline. Otstarbekas on „Nopsa“-seinast tervitada betoonkivi, kui kohapeal on head kruusa kive tegemiseks. Kivide valmistamine on lihtne ja sellega saab hakkama igäiks. Kuna maaehitustele on võimaldatud odava hinnaga telliskive (2,5—3,5 senti tükk) ja kuna ka endavalmistatud betoonkivide hind kõige rohkem 3 senti tükk, siis tuleb „Nopsa“-ehitusviisi eelistada kõigile senituntud ehitusviisidele (vt. joonis lhk. 30).

„Nopsa“-süsteemi välisseinad väiksematel ehitustel tehakse tavaliselt kolmest servitasetatud tellis- või betoonkivist, millised kihid üksteisega seotud sidetükkidega (kogu sein paksus 47—50 sentimeetrit). Suurematele ja kõrgematele ehitustele asetatakse kaks väliskihiti lapiti kividest, kusjuures keskmine kiht on serviti. Sisemine õhuvaheta täidetakse saepuru-lubjaseguga. Väga hea on, kui „Nopsa“-sein väljast krohvatakse. Üldiselt tuleb „Nopsa“-seina ehitusel panna pearõhk töö korralikkusele. Kivide vuugid (vahed) tulevad täita seguga korralikult, et ei jääks ühendust välisõhuga. Sisemine õhuvaheta tuleb täita korralikult täitematerjaliga, et see pärast ei vajuks ega oma mahtu ei muudaks. Nende nõuete rahuldamine vajab korralikku ja vilunud ehitustöölist. „Nopsa“-ehitusviisiga kogenud ehitustöölisi on aga praegu tarvilisel hulgal juba olemas.

Tähtsam ehituse osa, kus võimalik kasutada mitmesugust materjali, on hoonekatus. Maaoludes otstarbekam katusekatmise materjal on käsitsi kistud okaspuu pilpad. Masi-

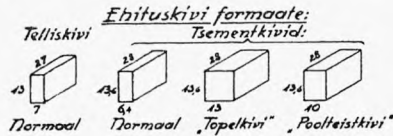
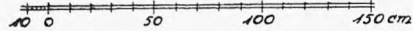
atega kistud pilpad või laastud ei ole nii vastupidavad. Masinaga kiskudes murduvad laastu pealiskiud, milletõttu laast hakkab ruttu mädanema. Üldiselt on väga tarvilik katusele suurema kestvuse tagamiseks, et katus juba uuel värvitaks rootsi värviga. Pilpakatuse kõrval on ka tsementkividest katused otstarbekad, kuna neid kive on võimalik tööstustelt saada võrdlemisi odavalt, isegi mitmel pool maal on nende valmistajaid. Käesoleval aastal on ette näha ka odavate põletatud savikatusekivide saamist hinnaga 5—6 senti tükk) ja kui see teostub, tuleks kõikidel ehitajatel hoonete katused teha kivist. Kive läheb katusele umbes 18—19 tükki ruutmeetrile (või ruutsülla 82—86 tk.). Teisi katusekatteid, nagu tsink- ja raudplekki, pappi j. m. ei tuleks maahituste juures tarvitada, sest need on liig kallid.

Eluruumide väljaehitamisel on olulisem küsimus, et need saaksid soojakindlad. Ruumi soojakindlus ripub peamiselt välisseinte konstruktsioonist, kuid ka suuremal määral põrandate ja lagedeninguste akende ehitusest. Selletõttu tuleb erilist tähelepanu juhtida mustade lagede ja põrandate korralikule täitele.

Mustad laed ja põrandad määratagu alati korralikult saviga või lubjaseguga, ning kaetagu siis kuiva täiteainega (saepuru, turvapuru, kuiv huumuseta liiv jne.)

Et soojust ei läheks kaduma ega puhuks külma ruumidesse uste ja akende kaudu, peavad ukсед ja aknad olema ehitatud tihedate valtsidega. Akendel olgu klaas kititud kahekordsel kitil. Eluruumidesse sissekäigud väljast sündigu tuulekodade kaudu. Tuulekoda

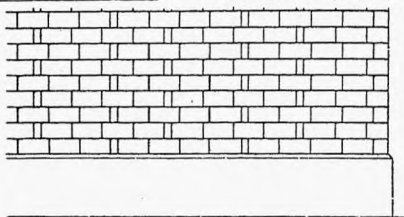
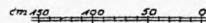
*Kulmekihiline õõnessein „nopsa“
1/2 + 1/4 + 1/4 kivi
Durga müürimine erisidekivideta.*

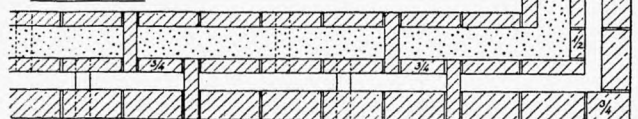
Üsimene rida.

Seina eestvaade.

Teine rida.

„Nopsa“-seina ehitusviise.

peab asuma ruumis, mitte väljas, sest meie võrdlemisi külmas ja niiskes kliimas ei ole välised tuulekojad sobivad ega vastupidavad. Selle viimase nõude vastu on teadmatult eksitud palju, kuid nüüd on aeg seda viga enam mitte teha.

Üldkokkuvõttes on maatöölisel ja väikemaapidajal oma koha hoonestamine eriti elulise tähtsusega ja seepärast võetagu ka seda küsimust väga tõsiselt. Ehitatakse ju hooned kauemaks ajaks, mispärast need peavad olema ka niivõrd püsivad ja nõuetekohased, et nendesse paigutatud kapital oleks nii hästi kui see vähegi võimalik kulutatud.

Põllutööliste premeerimine ja tegelik elu

A. Tammar.

Põllutööliste premeerimine on seisnud juba kauemat aega päevakorral. Seda on nõudnud ühelt poolt tööandjad, kuid teiselt poolt, eriti viimastel aastatel, ka tööliskond ise. Riigimõisades on seda osaliselt juba teostatudki sel teel, et jõuludeks tavaliselt antakse vanematele töölisele rahalist lisatasu, mille suurus erineb. Kuid see on kõik ikkagi juhuslik.

Nüüd on nii Põllutöökoja kui ka Maa-tööliste ja Väikemaapidajate Koja poolt konkreetsemalt üles tõstetud tublimade põllutööliste tunnustamine. Selleks on töötatud välja ka vastavad kavad, mille järgi põllutöölised võivad saada preemiat. Preemiaks kavatakse Põllutöökoja anda h o o l s u s m ä r k e ja a u t a s u r a h a s ja väärtasjades järgmiselt:

a) töölisele, kes on töötanud ühes ja samas talus järjest 3—5 aastat, antakse pronks-rinnamärk ja autasuna 20 kr.;

b) põllutöölisele, kes on töötanud samas talus järjest 5—10 aastat, või mitmes talus kuni kahe konvendi piirides vähemalt 10 aastat, kusjuures viimases talus vähemalt 5 a. järjest, antakse hõbemärk ja autasuna 50 kr.;

c) töölisele, kes töötanud korralikult ühes ja samas talus järjest üle 10 aasta või mitmes talus kuni 2 konvendi piirkonnas vähemalt 15 aastat, kusjuures viimases talus järjest üle 5 aasta, antakse kuld märk ja 100 krooni rahas.

Põllutööministeeriumi tulevaaasta eelarves on nähtud selleks ette 25.000 kr.

Põllutöökoja kava järgi oleks töölise tubliduse ja korralikkuse hindajaks peremees, esitades töölise preemia saamiseks, kusjuures kohaliku konvendi juhatus omalt poolt vaataks ettepaneku läbi ja kinnitaks selle.

Preemiamõte seisab ju selles, et tublimaid töötegijaid teiste hulgast välja tõsta ning teistele eeskujuks seada. Seega täidaks antud märk ning preemiatunnistus n. ö. kutsetunnistuse aset.

Eelkirjeldatud premeerimiskava on ju tunnustusväärne, aga tegelikus elus rakendusel ei pääse selleni teatud osa parimatest töolistest ega ole loota, et preemiaväärseks loetakse kõik need töölised, kes seda vääriksid.

Põllutööline on ikka ja jääb tulevikuski liikuvaks elemendiks. Põllutöökoja premeerimiskava näeb aga ette preemiasaamise võimaluse liikuvusega kahe konvendi piirides. Paratamatult väga tihti töökoha otsimisel tööline peab aga sõitma isegi teise riigiserva. See töökohavahetamine pole igakord — kindlasti enamikkudel juhtudel — sugugi tingitud sellest, et tööline ei peaks kohta kinni. Ei — siin on sageli hoopis teised põhjused, mis ei olene sugugi töolisest. Me teame kõik kui vähe meie taludest vajavad töölisi aasta läbi. Umbes 75% Eesti põllutööliskonnast on h o o a j a t ö o l i s e d. Kuid suur osa seesugustest hooajatöolistest on ometi elupõlised põllutöölised. Nende töö ja vaev eelkirjeldatud korra järgi tunnustamisele ei kuulu.

Teiselt poolt on kohavahetus tihti tingitud perekondlikkudest põhjustest. Abiellub tööline ja pole talus korterit, peab ta asuma mujale. Perekonna soetamine on riiklikult tähtis. Perekond on tõstetud ausse põhiseaduseski. Kuid põllutööliste premeerimisel seda ei tunnustata. See on isegi kahjulik töölisele.

Sageli tuleb vahetada kohta ka peremehest olenevatel põhjustel. Kui läbisaamine on võimatu, siis on ka töötamine mõttetu. Kuid ega see veel vähenda tubli töölise väärtust ja töövõimet. Kui aga peremehed hindavad töölisi, siis on kindel, et seesugused töölised vaevalt saavad tunnustuse vääriliseks.

Arvesse võttes neid asjaolusid näib, et premeerimiskava mõte — tõsta esile tublimaid ja hoolsamaid töölisi — kaob siin varju ja asemele astub teine põhimõte — tõsta

välja neid töölisi, kes on paikse-
mad, s. o. kes ühes talus nii ja nii mitu
aastat on töötanud, igakord vaatamata
tema tublidusele ja tööoskusele.

Kuid ka siin on juures oma „aga“.
Preemiasaamiseks esitab kandidaate pe-
remees. Siin on võetud ühepoolne seisukoht.
Mõningail asjaoludel võib ju peremees
jätta väärrika töölise esitamata või
esitab ka mitte-õigusliku või isegi kõlb-
mata töölise preemia saajaks. Kuna et-
tepaneku kinnitajaks on konvendi juha-
tus, seega samuti tööandjate esindus,
siis jääb võimalus, et preemiaväärseks
võib saada tunnustatud ka need tööli-
sed, kes ei vääri tubli ja arenenud töö-
lise nime.

Kui seesugused nähted on võimalikud,
siis on premeerimine küll jooksnud
liivale. Premeerimine pole siis küll
tunnustamine. Tööliskond ei tunne
siis õiget rõõmu ei rinnamärgist, ei
rahast ega väärtasjadest. Parem siis är-
gu neid olgugi.

Niikaua kui aga kavatsetakse pree-
merimist viia läbi üleskerkinud mõtte ko-
haselt ja selleks kasutada riiklikke sum-
me, on tarvis leida tee ja kõrvaldada
need kitsendused, mis võtavad preemia-
saamise võimaluse ühel osal tublidest
töölistest.

Olla tunnustatud tubli põllutööline —
pealegi kutsealal, mida seni üldiselt
peetakse alaväärsemaks — oleks samm
edasi. See ei oleks samm edasi mitte üksi
tunnustuseosaliseks saanud tööliste,

vaid kõigile põllutöökutse alal tegutse-
jatele.

Mis tähendaks see aga meie riigi ja
rahva elus? Kogu suhtumine tööandjate
poolt töölistesse ja vastupidi ning kogu
rahva üldine tõekspidamine ja arvamus
põllutöölise elukutse vastu kujuneks pi-
kapeale ümber. Ei oleks siis kellelgi hä-
biks teenida leiba põllutöölisena. Selleks
peab aga premeerimiskava kujunema
niivõrd eluliseks, niivõrd rakendata-
vaks, et selle vastu hakkavad tundma
huvi mõlemad pooled — nii tööandjad
kui tööliised. Ja see võib olla ainult sel
korral, kui otsustajaks on mõlemad pool-
ed, mitte aga nii, kus riik annab raha ja
peremees hindab.

Tublide tööliste tunnustamine tuleks
seada niisugusele alusele, et tunnusta-
tud töökäed pääseksid ka parema
palga juurde ja et neil oleks
võimalus saada iseseisvaks
talupidajaks, — siis oleks ajal
mõtet.

Maatöölised tahavad loota, et tublide
põllutööliste tunnustamine küll kind-
lasti teostataks, kuid selle teostamisel
kõrvaldataks võimalikult kõik need te-
gurid, mis ei lase täiel määral pääseda
maksvusele tubliduse, töökuse ja oskuse
põhimõtet. Nende põhimõtete õiglase
rakendamise järgi peaks valvama riigi-
võim. Senikaua, kui riik annab raha
premeerimiseks, pole ükskõik, kuidas
seda jaotatakse.

Paremaid elukortereid maale

Väljatöötamisel maatöölise elukorterite ehituslaenu fondi seadus. — Protsen-
dita laenu tööliselamu ehitamiseks.

Palju on räägitud sellest, et korteri-
olud maal kui linnas on viletsad. Eriti
jätavad soovida maatöölise korterid.
Paljudes taludes neid üldse pole — tee-
nija peab suveti leppima lakapealsega
või aidaga, talveti — rehetoaga või elu-
toanurgaga. Veel raskem on perekon-
naga töölise olukord, enamikus taludes
nende jaoks ruume üldse pole. Selletõttu

tuleb võtta korter eemalolevas alevikus
ja käia tööil sageli kilomeetrite taha. Ei
saa niisuguses olukorras rääkida pere-
konnaelust, õigest vaba-aja kasutami-
sest, puhtuse- ja tervishoiunõuete sil-
maspidamisest. Olud ei luba seda.

Nüüd näib maatöölise korteriküsi-
mus hakkavat nihkuma surnud punktilt.
Kõigepealt kavatsetakse juba eeloleval

suvel asutada lasterohkematele kehvikperekondadele maal 50 väikekohta ajakohaste hoonetega. Raha selleks on riigi uude eelarvesse sisse võetud. Kuid sellest üksi on vähe. Pearõhktööliskorterite parandamiseks tuleb asetada ikka taludesse. Lätis pandi möödunud aasta kevadel maksma vastavad seadused ja tulemused on head — kuni aasta lõpuni — s. o. 8 kuuga — teostati töölis-korterite ehitus- või parandustöid üle 1000 talus ja kulutati selleks ligi 1 miljon latti (meie rahas umbes 720 000 kr.). See edu tõendab, et ka meie peaksime, kui soovime korteriolusid maal tõsiselt parandada, astuma sel alal julgemaid samme kui seni. Pisikese nokitsemisega ei jõua kaugele.

Seda julgemat sammu tahab tähistada

maatöölaliste ehituslaenu fondi

seaduse eelnõu, mis on juba valminud ja esitatavat lähemal ajal rahvaesindusele. Selle seadusega kavatakse luua Põllutööstusministeeriumi juurde eriline fond, kust antakse talupidajatele kui maatöölis- laenu ja toetusi korteriolude parandamiseks. Laenu antakse:

1) maatöölaliste ja nende perekondade jaoks elamute ja elukorterite ehitamiseks, samuti ka vastavate juurdeehitiste püstitamiseks,

2) olemasolevate tööliste eluruumide ümberehitamiseks, korraldamiseks ja remontideks,

3) tööliiskohjade ja eluasemekohjade hoonestamiseks jne.

Laenu võivad saada nii põllupidajad, maatöölised kui ka nende perekonnaliikmed. Laenu määrab ja annab välja E. Maapank maa-ameti ettepanekul. Laenu võib saada

**kuni tegelikkude kulude ulatuses, kuid mitte üle 2000 kr. iga üksiku töölisperekon-
nna jaoks.**

Laen oleks intressita ja tasumise tähtaeg tuleks võrdlemisi pikk. Laenu saamis-
el on lastega maatöölisperekondadel eesõigus. Hooned, millised laenuga püstitatakse, tulevad ehitada Põllutööstus-
teeriumi poolt kinnitatud normaalprojek-
tide järgi. Sama kord on maksev ka Lätis ja Leedus.

Peale laenu võib fondist anda ka toetuspreemiat. Seda võivad saada, samuti nagu laenugi, nii talupidajad kui ka maatöölised, kes püstitanud ülalkirjeldatud ehitisi ilma soodustatud laenu-
ta.

Preemia suurus on kuni
20% võimaliku laenu
summast

— seega kui laenu võib kõige rohkem saada 2000 kr., siis preemiat kuni 400 krooni. Preemia määrab E. Maapank Asundusameti ettepanekul.

Kui talupidaja ei anna fondist saadud laenuga soetatud elamut maatöölise kasutada, siis E. Maapank võib nõuda laenu tagasi. Samuti võidakse laenu nõuda tagasi ka maatööliselt, kui ta ise või üks tema perekonnaliikmetest ei ole 2 a. järgimööda töötanud maatöölisena põllumajanduses vähemalt 6 kuud aastas.

Kust saab aga kavatsetud fond raha?

Siin on aluseks võetud Läti eeskujul. Summade kogumiseks fondi kavatakse maksustada põllumajanduslikke müügitehinguid väikese maksuga fondi kasuks. Praegu juba võetakse näiteks loomadelt, loomanahkadelt j. t. põllumajandussaadustelt erimaksu väljaveokontrolli teostamiseks ja muudeks otstarveteks. Ehituslaenu fondi kasuks kavatakse võtta maksu metsamaterjalide, kartulite, loomade ja karjasaaduste jne. müügitehingutelt. Nende maksude suuruse määrab kindlaks Vabariigi Valitsus. Teostamist on leidnud üks põhimõte, et korteriküsimuse lahendamine on niivõrd tähtis küsimus, et selle läbiviimiseks peavad kandma summe kokku kõige laialdasemad kihid, kes on otsest huvitatud tööliiskäte maalsüümisest.

Niisugune on lühidalt kokkuvõttes seaduse sisu, mille alusel kavatakse hakata parandama töötavate kihtide korteriolusid maal. Kui see seadus saab teoks, siis oleks jõutud suur samm edasi tööjõuküsimuses üldse. Siis on tarvis veel ainult ümber kujundada maal valitsev arvamine — et ka tööline vajab tervishoidlikku korterit.

Seakasvatuse korraldusest väiketaludes

Dr. L. Voltri, Kuremaa seak. katsej. juhat.

Seakasvatus pole sugugi suurtalude monopool, nagu vahest väidetakse. Sellevastu tõendavad andmed nii välis- kui kodumaaltki, et liig suured majapidamised sageli ei suuda hoida seapidamist korras ega luua sellest tasuvat majapidamisharu, küll aga on seapidamine hästi korraldatud peaaegu iga Taani husmanni (väikemaapidaja) juures; samuti ei puudu seakasvatus vist ka üheski kodumaa väiketalus. On ju seapidamine neid väheseid majapidamisharusid, milleta on raske ratsionaalselt korraldada talu; samuti on ta neid ettevõtteid, missugune hõlpsamini kui muud laseb end kasvõi kunstlikult, pooläriliseltki tasuvalt korraldada, nagu seda näeme alevikudes, linnaäärtes j. m., kus väike põllumaa kohta peetakse rohkesti sigu. Samuti saadakse seapidamisega toime isegi ilma põllumaata. Raamatupidamisandmetel saadakse tulundusmaa ha kohta sigadest tulu järgmiselt: taludes alla 20 ha — 16,77 kr., taludes 20—30 ha — 13,23 kr., taludes 30—50 ha — 9,50 kr. ja taludes üle 50 ha ainult 6,91 kr. Näib, et väiketalud on seakasvatavad, nende intensiiveerimisega võib seapidamine seal aga veelgi edeneda.

Seakasvatuse suunast väiketalus.

Normaaltaludes saaks seapidamist suunata kas põrsaste kasvatusele ja müügile, noorloomade ehk peekonisigade pidamisele, kesknuumikute ehk saksa-vene sigade pidamisele ja erijuhtudel isegi suurnuumikute (üle 200 eluk. kg) pidamisele. Kuna viimane seapidamisviis juba füsioloogiliselt on ebatasuv ja peale erandjuhtude kasutatakse ainult väljalangenud suguemiste nuumamisel, siis käsitame siinkohal vaid põrsa, noor- ja kesknuumikute pidamise suunda väiketalu seisukohalt.

Põrsa kasvatus väiketalus. Müügiobjektina saab põrsas kõne alla tulla vaid seal, kus peetakse suguemis, küll aga tegeleb iga väiketalu põrsakasvatusega, kuid enamikus ostupõrsastega kas noorloomade (peekonisigade) või kesknuumikute saamiseks. Emisepidamisel ja põrsakasvatusel peaks väiketalus olema eeldusi, kuna põrsaste hoid ja ravi nõuab aega ja seda leidub väiketalus rohkem. Kuid et normaaltalud pole nendest huvitatud kodukasvatatud põrsaste tõttu, mispärast põrsa hind oleks ebatasuvalt madal, tuleks väiketaludel jääda siiski enamikus mitte põrsaste müüjaks, vaid nende ostjaks.

Noorloomade ehk peekonisigade kasvatuse arendamine on väiketaludes takistatud põhjusel, et see peaks käima koos emisepidamise ja põrsakasvatusega. Ostupõrsastest kasvatada peekonisigu on ebaratsionaalne, kuna ostupõrsaste üleskasvatamine on seotud suure riisikoga, peekonisigade kasvatus nõuab aga rohkesti põrsaid.

Kesknuumikute kasvatamine ja pidamine on sobivaim seapidamissuund väiketaludes ja seda järgmistel põhjustel: 1) kesknuumikud — 160—170 elusk. kg-ni — tasuvad nuumamisel veel enam-vähem rahuldavalt sööta, eriti siis, kui kasvuperioodil (50—100 elusk. kg-ni) lisati söödale parajal määral koresööte, nagu rohtu, juurvilja lehti, aganaid, haljassilo jne.; 2) kesknuumikute pidamine vajab vähem põrsaid, missuguseid tuleb osta; 3) kesknuumikud lepivad odavama, valguvaesema söödaga, kuna lõssi vähesusel noorloomade valgundlust on nagunii raske täita. Olukord võib olla muidugi sootuks teine, kui peetakse emis või soetatakse valgu-söödana lisaks vähesele lõssile juurde kalajahu või lihajahu, mis puhul võib muuta suunda või pidada isegi segasuunda, turustades saadusi mitmel viisil vastavalt hindadele.

Sigade söötmisküsimusi väiketalus.

Väiketalude sigade söödabaas erineb normaaltalude omast peamiselt sellepolest, et lõssi ei jätku normide kohaselt sigadele söötmiseks — piim kulub ära inimitoiduks. Lõssi nappus ei pruugiks aga olla enam takistuseks, kuna sellele on kalajahu de näol leitud väärikas aine. Kuremaa katsejaama tähelepanekutel on seakasvatus siis isegi edukam ja ratsionaalsem kui norme kalajahu varal piirata, eriti noorloomade söötmisel. Kalajahu asemel võib muidugi sööta ka värskaid kalu ja kalajätteid, kuid ikkagi ainult valgu-sööda määral, mitte aga põhisöödana suurtes normides, mil need rikuvad lihaväärtust. Kuremaa tähelepanekutest soovitasin mõned segud nii põrsastele kui ka noorloomadele kalajahu lisandustega:

Võõrde- (laada-) põrsaste päevanormid ja kõhutäied:

	4—5 näd.	5—6 näd.	6—8 näd.
Täispiima isu järgi	1 l (kõhut. 200 g)	1,5 l (kht. 300 g)	2 l (kht. 400 g)
Jahu isu järgi	150 g (kõhut. 30 g)	200 g (kht. 40 g)	300 g (kht. 60 g)
Kartuleid isu järgi	50 g (kõhut. 10 g)	75 g (kht. 15 g)	100 g (kht. 20 g)

Selle juures võib 5. nädalast peale täispiima segada lõssiga; mõlemad võivad olla hapendatud — kõhulahtisuse vältimiseks. Jahu koosnegu pooleks odra- ja kaerajahust (sõelutud), millele kümnendik osa lisatud kalajahu; 1 kamalutäis jahu kaalub 0,5 kg.

Kui jahu hulgas kalajahu üks kolmandik osa, võib piim ära jääda. Kartulid olgu värskest keedetud; üks keskmine kartul kaalub 50 g.

Pörsasöötmise lihtsamal viisil on sööda-vahekordade alusel järgmistest söötadest: 1,5 liitrit piima + 0,5 kg (1 kamalutäis) jahu (kümnendik osa kalajahu) + 1 pihutäis (0,3—0,5 kg) kartuleid, millist segu antakse ette isu järgi. Mineraalsöötadeks soovitaksin toorkondijahu $\frac{1}{20}$ osa jahu hulka.

Noorloomikutele on otstarbekas järgmine söötmissviis:

Alates 40 kg-st võib siga saada päevas 1 kg viljajahu + 3—5 liitrit lõssi + kartuleid juurde isu järgi, kusjuures kuni 70 elusk. kg-ni $\frac{1}{4}$ osa kartulist võib asendada koresöödaga, s. o. puhta kartuli asemel isu järgi anda segu, kus kartuleid 3 osa ja koresöötet 1 osa (rohi, hekslid, aganad jne.)

Keskloomikute lihtsaim söötmissviis erineb eeltoodust vaid selle poolest, et koresööteti võib kartuli hulka segada kuni 100 elusk. kg-ni ja et peale 100 elusk. kilo 1 kg jahu asemel tuleks sööta seda 1,3—1,5 kg. Lõssi puudusel võib selle asetäita kalajahu — 1 liitri lõssi asemele tuleks anda 50—60 gr. (pihutäis) kalajahu.

Kuremaal söödeti keskloomikutele (95

—155 kg) katsekorras sea kohta 1 kg viljajahu + 200 g kalajahu, millele lisaks sead söid kartuleid perioodikeskmiselt 7,4 kg päevas, andes sellejuures päevaseks juurdekasvuks 634 g. Iga kg juurdekasvu kohta tarvitasid sead seega 4,5 sü. väärtuses toitu ja juurdekasvu omahinnaks oli 50,5 senti kg. Kõiki neid tulemusi peab pidama võrdlemisi heaks ja näidatud söötmissviis on eriti sobiv lõssivaestes väiketeludes.

Kuremaa katsetel on kalajahuga tasuvuse suhtes võistelda suutnud vaid k a s e i i n i - ja juustuvete söötmine. Kuna kalajahu norm ei tohi tõusta üle 200—250 g, saab seda anda seale päevas lõssi täielikul puudusel 5—6 sendi eest, lõssinormi täiendusel 3—4 sendi eest. Seega ei ole kalajahu hind oluliseks takistuseks ka kasutamisel.

250 grammiliste päevanormide juures pole kalajahu jätnud mingit kalahaisu ega värvitgut lihale. Suuremad normid on Kuremaal proovimata, kuna nende järgi pole praktilist vajadust — kalajahu peab jääma ikkagi ainult valgusöödaks väikestes normides.

Sigade eluasemed korda.

Sigade eluasemed väiketeludes jätvad enamikus haletsemisväärse mulje — sigu peetakse pimedates, liig väikestes, virtsates aedades. Ärge keelake valgust, — see tuleb terviseks, on tasuta — raiuge aken seinale. Korraldage tõstetav, eesaiaga ühestükis olev küna, et poleks üleaiast söötmist, küna otsimist sõnnikust, et siga ei tallaks künas. Muretsege turvast ja aluspõhku, seda vajab põld.

Sotsiaalkindlustus meil ja mujal

Aug. Gustavson.

Rahvusvahelise Tööstööbüroo korrespondent Eestis.

Viimasel ajal on meil rohkesti olnud juttu sotsiaalkindlustusest, eriti seoses katsetatava vanaduse-, invaliidisuse- ja perekonna kindlustamise seaduse väljatöötamisega. Kõneledes sotsiaalkindlustusest mainitakse siin-seal ka mõnikord maatöölisi. Kuigi käesoleva ajakirja veergudel on seni ilmunud mõningaid artikleid sotsiaalkindlustusega seoses olevate küsi-

muste kohta, tohiks siiski olla õigustatud selle küsimuse süstemaatiline, ehkki kokkuvõtlik käsitelu ning vaatlus, kuidas on see teostatud maatöölise suhtes mujal.

Sotsiaalkindlustuse ülesanded ja jaotus.

Sotsiaalkindlustuse ülesanne on võimaldada vähevaralisele (kehvale) ühiskonnaliikmele seadusega kindlaksmääratud suu-

ruses ja ulatuses majanduslikku toetust sel puhul, kui isik kaotab temast olenematu põhjusel töötamise ja palgateenimise võimaluse. Kuna tööliste palgad on väikesed ja ei võimalda, eriti perekonnainimesele koguda tagavarasid, siis haiguse, tööõnnetuse, tööpuuduse jne. juhtudel sattub tööline ühes perekonnaga majanduslikult väljapääsemata seisukorda. Niisugustel juhtudel võimaldab sotsiaalkindlustus kindlustatule materjaalset abi (abiraha), kuid tarbekorral ühtlasi hoolitseb haigestunu ja vigastunu ravimise eest.

Ülalpidamiseks tarviliku töötasu teenimist takistavad järgmised põhjused:

haigus;
tööõnnetus ja kutsehaigus;
vanadus;
töövõimetus ehk invaliidsus ja
tööpuudus.

Naistööline on takistatud töötamast ka mõni aeg enne ja pärast sünnitamist ning perekonna-pea surma korral satub majanduslikkudesse raskustesse temast sõltuv perekond.

Vastavalt mainitud töötasu kaotuse riskidele jaguneb ka sotsiaalkindlustus alaliikidesse. Nii tunname: haiguse-, tööõnnetuste ja kutsehaiguste-, vanaduse-, invaliidsuse-, tööpuuduse-, emade- ja perekonnakindlustust.

Eestis on maatöölised kindlustatud ainult tööõnnetuste vastu, kuna tööstustöölised on meil lisaks sellele kindlustatud ka haiguste vastu (haigekassade kaudu).

Põhjalustes sotsiaalkindlustus jaguneb kindlustuse kohustuse suhtes kahte rühma: vabatahtlik ja sundkindlustus. Vabatahtlik on niisugune süsteem, kus vastava seadusega on loodud võimalused kindlustamiseks, s. t. on asutatud kindlustusorganisatsioon, antud juhised selle tegutsemiseks, määratud kindlustusmaksud, abirahad jne., kuid isikule on jäetud vabadus iseseisvalt otsustada — kas astuda vastava kindlustusorganisatsiooni liikmeks või keelduda sellest. Keegi ei ole sunnitud kindlustuma.

Sundkindlustamisel aga seadus otsekohe määrab kes, õigemini — misugused ühiskonna-rühmad (näit. — tööstustöölised, maatöölised jne.) on kohustatud kindlustuma, vaatamata nende isiklike soovile.

Maailmas esineb üks kui teine moodus, ainult tööõnnetuste ja kutsehaiguste vastu kindlustamisel esineb kõikjal sundkindlustus, sest mainitud riisiko vastu kindlustamise kuludest ei võta kindlusta-

tud isikud osa, vaid see toimub tööandjate kulul (meie maatöölise kindlustamine tööõnnetuste vastu toimub suuremas ulatuses riigi kulul), ning seepärast ei saa ega võigi olla siin vabatahtlikku otsustamist.

Kuigi siin-seal esineb ühe või teise sotsiaalse riisiko vastu kindlustamisel vabatahtlik moodus, leiab viimasel ajal tunnustamist vaid sundkindlustus, sest vabatahtlik ei hõlma kunagi laiu hulke. Kindlustamisest loobuvad harilikult majanduslikult kõige kehvemad (sest kindlustamine on seotud mõningate kuludega), s. t. just need, kellele sotsiaalkindlustust on kõige rohkem vaja.

Tutvume nüüd pisut lähemalt üksikute kindlustusliikidega.

Haigusekindlustus. Haigusekindlustuse peaülesanne on haigestunud vähevaralise isiku materjaalne abistamine, kuid ühtlasi ka tema edukale ravimisele kaasaaitamine. Meil alluvad sellele tööstustöölised. Kui tööline haigestub ning on sunnitud selle tõttu töölt puuduma, siis ei saa ta ka harilikult mingit töötasu — palka. Kui ta on aga haiguste vastu kindlustatud, siis maksab temale kindlustusorganisatsioon, meil kutsutakse seda haigekassaks, igapäev seadusega kindlaksmääratud abiraha. Abiraha normid ei ole igalpool võrdsed, kuid keskmiselt on abiraha umbes $\frac{2}{3}$ palgast. Hiljem toome mõningaid näiteid maatöölise haigusekindlustusest välismaal, millest siis näeme ka abiraha suurus. Abiraha harilikult ei hakata maksma esimesest haigusepäevast arvates, vaid et hoida kokku kulusid ja vältida meelega haigestumist, mõni päev (tavaliselt 3—4 päeva) pärast haigestumist. Ka ei makseta abiraha lõpmatuseni, vaid ainult teatud aja kestel (näit. kõige rohkem 26 nädalat aastas). Haigusekindlustuse ülesanne on aga ka haigestunud kindlustatu ravimise eest hoolitsemine. Selleks sõlmitakse kokkulepped arstidega või palgatakse arstid otse kindlustusorganisatsiooni teenistusse, asutatakse haiglaid jne.

Haigusekindlustusega seotud kulud kantakse tavaliselt kindlustatu enda, tema tööandja ja osalt riigi poolt. Meil maksavad praegu tööstustöölised ise 2% oma palgast haigekassale, tööandja — 4% (või ainult 2%, kui ravimine toimub tööandja otseisel kulul; 4% maksmisel aga vabaneb tööandja ravimiskuludest ning need ülesanded lähevad haigekassale). Riik haigekassasid meil ei toeta. Iga tööline, kes asub haigusekindlustamisele kuuluvale tööle, loetakse automaatselt haigekassa liikmeks ning tal on õigus võtta osa haigekassa

juhatuse ja teiste orvanite valimisest. Haigekassa tegevus allub kindlale riiklikule kontrollile. Haigekassad võivad hoolitseda peale kindlustatud isikute ka nende perekonnaliikmete ravimise eest.

Meil kehtiva seaduse alusel on haiguste vastu kindlustatul õigus saada abiraha 4. haigusepäevast alates kuni terveksaamiseni, kuid mitte kauem kui 26 nädala jooksul, korduvate haiguste puhul kokku mitte kauem kui 30 nädala jooksul aastas. Abiraha võib olla $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ palgast. Mainitud piiride vahel võib haigekassa maksetavat abiraha reguleerida.

Tööõnnetuste ja kutsahaiguste kindlustus. Kutsahaiguste vastu kindlustamist pole seni Eestis üldse teostatud, kuigi paljudel tööaladel oleks see hädatarviline.

Tööõnnetuste all mõistetakse õnnetusjuhtumeid, mis tabavad töölisi tööjuures või seoses tööga ning millele järgnevad kehalised vigastused. Tööõnnetuste vastu kindlustamise kuludest ei võta kusaigil osa kindlustatu ise, vaid tavaliselt kannab siin kõik kindlustamisega seotud kulud tööandja.

Tööõnnetuste puhul lasub ravimine ning abirahade ja jäädava vigastuse puhul pensioni maksmise kohustus tööandjal. Kuna üksikutel iuhitudel võivad vastavad väljamaksud olla õige suured ning sageli tööandjale käia isegi üle jõu, siis on tavaliselt kõikjal tööandja individuaalne vastutus asendatud kõikide vastava tööala tööandjate kollektiivse (ühise) vastutusega. See tähendab — seadus kohustab tööandjaid moodustama erilise organisatsiooni — kindlustusühingu, kuhu kõik tööandjad maksavad vastavalt oma tööliste arvule iga töölise eest kindlat kindlustusmaksu, vaatamata sellele, kas ühe või teise tööandja töölisi tabab tööõnnetus või mitte. Neist kindlustusmaksudest kogunevad kindlustusühingule tagavarad, millest tasutakse siis kõik kulud ja väljamaksud seoses tööõnnetusega. Nii saab kindlustatu tööõnnetuse puhul abiraha, pensioni jne. mitte oma tööandjalt, vaid kindlustusühingult. Kindlustusühingu liikmeks on kõik

tööandjad, kelle töölisel vastava seaduse kohaselt kuuluvad tööõnnetuste vastu kindlustamisele. Kindlustusühing allub kindlale riiklikule kontrollile. Ka meie tööstustööliste, kaevurite, merimeeste j. t. kindlustamise suhtes esineb selline kord. Erandi sellest peaaegu rahvusvahelist ühtlasest korrast moodustab aga meie maatööliste õnnetusjuhtumite vastu kindlustus.

Põllutööliste õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse alusel on iga põllumajanduslikul tööalal palgalisena töötaval isikul, keda tabas tööõnnetus, õigus prii haiguseravile ja kui vigasaanu on ravimise ajal töövõimetu, siis ka abirahale. Kui vigastus on parandamatu, siis on kindlustatul õigus vastavale pensionile, ning kui õnnetusjuhtumi tagajärjeks on surm, siis on pensioniõigus kindlustatu perekonnal.

Haiguseravi ja abiraha esimese 14. p. jooksul annab tööandja, kuna 15. päevast alates vastavad kulud kannab riik. Ka pensionid, kui neid tuleb maksta, antakse riigi poolt. Abiraha makstakse vigasaanule $\frac{2}{3}$ päevapalga suuruses. Kui vigastus on parandamatu, siis makstakse kannatanule pensioni elu lõpuni.

Kannatanul on õigus saada pensionina:

1) tööjõukaotuse puhul saja protsendi võrra — kaks kolmandikku oma aastatöötasust;

2) tööjõukaotuse puhul vähem kui saja protsendi võrra — tööjõukaotusele vastav protsent aastatöötasu kahest kolmandikust osast.

Isikutele, kes on töövõime kaotanud täielikult ja vajavad kõrvalist hooldamist, määratakse pension täieliku töötasu suuruses.

Kui õnnetusjuhtumi tagajärjel järgneb surm, siis on pensioniõigus kindlustatu perekonnaliikmetel.

Neile määratakse pensioni surnud isiku aastatasu järgmiste osade suuruses:

1. lesknaisele — $\frac{1}{3}$ suuruses eluaegselt või kuni uuesti abiellumiseni;

2. lastele (mõl. soost seaduslikkudele, legitimeeritud, adopteeritud ja vallaslastele) kui ka kasvandikkudele — kuni 16 aas-

Kes pole veel tellinud KOJA TEATAJAT, see tehku seda veel täna!

Maatööliste ja Väikemaapidajate Koja Teataja on maatööliste ja väikemaapidajate ainus kutseajakiri.

Tellimisi võtavad vastu Koja usaldusmehed, Koja büroo ja kõik postiasutised.

taseks saamiseni või vanusele vaatamata, kui nad kehaliste või vaimliste vigade tõttu töövõimetud — igauhele $\frac{1}{6}$ suuruses, kui üks vanematest on elus, ja $\frac{1}{4}$ suuruses, kui mõlemad vanemad on surnud;

3. vanematele eluaegselt — igale $\frac{1}{6}$ suuruses, kui nad töövõimetud ja elasid surnu tegelikul ülalpidamisel;

4. mõlemast soost lastelastele, vendadele ja õdedele, kui nende mõlemad vanemad surnud või kui nende elusolevad vanemad töövõimetud ja kui nad elasid surnu tegelikul ülalpidamisel, kuni 16-aastaseks saamiseni või vanusele vaatamata, kui nad kehaliste või vaimliste vigade tõttu töövõimetud — igale $\frac{1}{6}$ suuruses.

Kõigi perekonnaliikmete pension ei või kokku olla suurem kui oleks surmasaanu oma täispension.

Surmasaanu lesknaise uuesti abiellumisel muudetakse temale makstav pension ühekordseks väljamaksuks 3 aasta pensioni suuruses.

Kui mõnda palgalist maatöölis tabab töö juures või selle tagajärjel õnnetusjuhtum ning kui vigastus on säärase iseloomuga, et see kannatanu arvates vajab arstiabi, siis tuleb sellest õnnetusjuhtumist viibimata teatada tööandjale või tema asemikule. Tööandja või tema asemik on kohustatud saatma kannatanu kohe arsti juurde või, kui vigastus on raske iseloomuga, kutsuma arsti kohale.

Kuidas Rootsi maatöoline rahuldab oma haridusjahu

Riigivolikogu liige Neeme Ruus.

Rootsit tuntakse üldiselt niihästi kõrgekultuurilise kui ka tugeva töölisliikumisega maana. Olgu see vabaharidustöö või töölisliikumise alal — Rootsi on neil aladel tõusnud eeskujumaaks.

Kultuurielu intensiivsus on nähtavasti eriti omane kõigile põhjarahvaile. Tõsi — kultuuri kõrgeid tippe võidakse ju näha ka lõunapoolsete rahvaste juures, kuid meie ei saa siiski kuigi kõrgelt hinnata nende rahvaste üldise rahvahariduse taset, kuna teame, et tähtsate õppeasutiste ja õpetlaste kõrval neil maal leidub veel väga suurel arvul kirjaoskamataid, kelleni pole ulatunud veel kaasaegse rahvahariduse algedki.

Põhjarahvastel ei puudu kõrgeid õppeasutisi, tähtsaid teadlasi ega kunstnikke ja kirjanikke. Vabaharidustööd Rootsis ja Taanis peetakse eeskujulikumaks kogu maailmas. Ka töölisliikumine on põhjariikides võimsalt tugev. Nii on näiteks Rootsi Ametiühingute Keskliitu, kuhu kuulub ka Rootsi Maatööliste Liit, koondunud tervelt 880 000 liiget (Rootsis on üldse pisut üle kuue miljoni elaniku). Kuid ametiühingud pole Rootsis mitte ainult tugevad, vaid ka võimsad, mõjukad. Ametiühinguid peetakse tähtsaks ühiskondlikuks teguriks, kellega arvestab niihästi tööandjaskond; riigivõim kui ka seadusandlus. Tänu oma tugevusele ja mõjuvõimsusele on ametiühingutel õnnestunud saavutada erakordselt häid tulemusi tööliskonna majandusliku olukorra paran-

damisel, elatistaseme tõstmisel, töö- ja palgaolude reguleerimisel ja sotsiaalseadusandluse ajakõrgusele viimisel.

Mis on teinud Rootsi ametiühingud tugevaks?

Kui me esitaksime säärase küsimuse mõnele tuntud Rootsi ametiühingute tegelasele, siis ei jäta ta muude tegurite kõrval kunagi märkimata ka töölisliikumise üldise osa ametiühingute tugevnemist. Järjekindel töölisliikumine viljelemine tööliskonnas on tekitanud kõik eeldused selleks, et Rootsis leidub nüüd küllaldaselt töölisi, kes on koolis õppinud võib olla ainult mõne aasta, kuid kes siiski suudavad juhtida korralikult, ettenägelikult ja eeskujulikult ametiühinguid. Kes- ja gümnaasiumi haridusega isikuid ei ole Rootsi tööliskonnas kuigi rohkesti, ka mitte ametiühingute liitude juhtkonnas. Ka 880.000 liikmelise Rootsi Ametiühingute Keskliidu juhid — esimehega alates, on algkooliharidusega isikud; kõrgema haridusega isikuid kasutatakse eriteadlaste-ekspertidena, näit. juriidilise nõuande, statistika, ajakirjade toimetamise, jne. aladel. Aga — see ei tähenda veel, et Rootsi ametiühingute juhid on vähese haridusega, kuigi nad on vähe koolis käinud. Nad on täiendanud oma haridust mitmesugustel kursustel, loengutel, õpiringides, rahvaülikoolides, enesearendamise ja iseõppimise kaudu raamatukogude abil jne. Säärane

vabaharidustöö aga ei haara mitte ainult tööliskonna juhte, vaid samas ulatuses ka tööliskonda ennast.

Üldist vabaharidustööd Rootsi tööliskonnas

korraldab ja juhib Rootsi Töölaliste Haridusliit. (Arbetarnas Bildningsförbund, lühendatult ABF). See koondab kõik suuremad Rootsi töölisorganisatsioonid ja peale nende veel terve rea sääraseid organisatsioone, kes küll ei ole puhtal kujul töölisorganisatsioonid, kuid keda huvitab haridusliku taseme tõus tööliskonnas, nagu näit. Ühistegevusliit, Töölis-Karskusliit j. t. Üldse koondab Töölissharidusliit Rootsis endasse üle 2-he miljonilise liikmeskonna! Maatöölised kuuluvad Töölissharidusliitu Ametiühingute Keskliidu kaudu.

Töölissharidusliitu kuuluvad organisatsioonid maksavad liidule liikmemaksu 5 ööri igalt oma üksikliikmelt (üks öör vastab umbes ühele eesti sendile). Seega saab Töölissharidusliit juba ainult liikmemaksudest aastas sissetulekut ligi 100 000 kr.! Riigi eelarve korras saab Liit toetust administratsioonikuludeks 35 000 kr., töölisraamatukogudele väljajagamiseks 173 400 kr., loengute korraldamiseks 38.000 krooni, seega kokku riiklikku toetust 246.400 kr., s. o. umbes 25 milj. senti. Peale selle sai Töölissharidusliit erakorralist riiklikku toetust haridustöö korraldamiseks töötute hulgas, ja nimelt 25.000 kr.

Töölissharidusliidu juures on registreeritud 1.513 töölisraamatukogu, neist maal 1.413 ja linnades 100. Raamatute arv raamatukogudes on 549.131. Aasta kestel on olnud raamatukogukasutajaid 129.590, kes on laenanud üle ühe miljoni köite.

Õpinge oli Töölissharidusliidus registreeritud 6.136, kus liikmete arv oli ligi 80.000. Õpingid on aasta kestel pidanud 103.387 töökoosolekut. Õpingidest asus maal 3.146 ja linnades 2.990. Loenguid on Töölissharidusliit korraldanud kokku üle 4.800. Loengud toimuvad loengkursustena, tavaliselt laupäeviti ja pühapäeviti.

Töölissharidusliit hoolitseb üldiselt raamatukogunduse, kirjanduselevitamise propaganda, õpingide kavade koostamise, vajalike käsiraamatute ja juhiste koostamise, õppejuhtide kursuste korraldamise, loeng-kursuste korraldamise ja muude sellesarnaste üldiste alade korraldamise eest. Haridustöö korraldamine kohtadel aga jääb kohalikkude ametiühingute hooleks.

Igal eri-ametiühingu keskliidul on ametis eriline haridustöö juht.

Ka Rootsi Maatööliste Liidul on ametis eriline haridustöö juht, kelleks on endine maatöeline Carl Landelius. Maatööliste ajaleht, nädalleht „Lantarbetaren“, avaldab peagu igas oma numbris eri osakonna „Maatööliste haridusküsimuste“ nime all. Peale selle on välja antud eriline „Maatööliste haridus-käsiraamat“ ja brošüür „Mõnda metsa- ja maatööliste haridusküsimustest“.

Rootsi Maatööliste Liidus

on üldse 670-es osakonnas 37.200 liiget. Viimase kümne aasta kestel on toimunud eriti tugev tõus liikmete arvus, kuna kümme aastat varem oli Liidus 155 osakonda ainult 5.780 liikmega. Seega on organiseeritud liikmete arv tõusnud kuuekordseks.

Veelgi kiirem, kui tõus liikmete arvus, on olnud tõus maatööliste haridustöös. 1934. a. töötas maatöölise kutseühingute osakondades ainult 7 õpingit, nüüd aga juba 285 ligi 2.500 liikmega. Säärane tõus on olnud pideva selgitustöö ja Maatöölise Liidu poolt suurima järjekindlusega juhitava haridustöö otsene tulemus. Tuleb aga silmas pidada veel seda, et peale nende, kes töötavad kaasa otseselt maatöölise kutseühingute õpingides, leidub väga palju maatöölisi, kes võtavad osa ka teiste töölisorganisatsioonide poolt ellukutsutud õpingidest. Kui mõnes kohas näiteks ei leidu ühes ametiühingus niipalju liikmeid, et õpingulist tööd saadaks alata, siis töötatakse õpingis koos mitme teise samas kohas asuva ametiühingu liikmetega.

Haridustöö korraldamine maatöölise hulgas Rootsis ei ole, samuti nagu Eestiski, sugugi kerge. Tõsi — Lõuna-Rootsis on küll suurmaapidamisi, isegi mõisaid, kus suur hulk põllutöölisi töötab ühes majapidamises, ja kus haridustöö korraldamine seetõttu on kergem. Lõuna-Rootsis on ka rahvatihedus suurem. Kuid mida põhjapoole, seda hõredamaks muutub rahvastik. Kesk- ja Põhja-Rootsis on suurte kauguste tõttu seetõttu õpinguline töö seotud eriti suurte raskustega.

Kuid raskusi ei kardeta. Nagu juba eeltoodud märkmetest võidi näha, pannakse Rootsi maatöölise õpingulises töös suurt rõhku õpingide tööle, kuna õping arendab suurimal määral. Maatöölise õpingid on väga paljudes kohtades väga väikese liikmete arvuga. Keskmine liikmete arv maatöölise õpingis on ainult üheksa. On aga suur hulk õpinge, kus liikmeid on ainult 4—6. Nii siis — kus

aga leidub ühes talus, mõisas või külas kas või ainult 4 õpihuvilist, asutatakse maatöölise õpiring, hangitakse kohale õppekavad, raamatud ja asutakse täiendama oma haridust. Õpingid saavad toetust niivõrd raamatute näol kui ka puhtas rahas.

Õpingite töö viljakus on olnud suurel määral sellest, kuidas õpingite tööd juhataatakse. Meil Eestiski kannatab õpingilise töö edukus suurel määral kohaste õpingijuhtide puudumise all. Rootsi korraldatakse õpingijuhtide ettevalmistamiseks rohkel arvul mitmesuguseid õpingijuhtide kursusi. Maatöölise liit korraldab paaripäevase kestvusega üldisi haridustöö-kursusi, kus peale õpingitöö korraldamise antakse juhiseid ka raamatute kasutamise, lugemistubade sisustamise ja muudel vabaharidustöö aladel. Töölissharidusliit korraldab aga suvete kahenädalase kestvusega õpingijuhtide kursusi Brunnsviki rahvaulikooli ruumes. Need kursused toimuvad eriaineliste õpingite juhtide ettevalmistamiseks. Nii näit. on erikursused sotsiaalküsimuste, rahvusvaheliste probleemide, kõneoskuse, kirjanduse, töölisliikumise ajaloo ja paljude teiste eriainete õpingite juhtide ettevalmistamiseks. Töölissharidusliit annab kursusest osavõtjatele tasuta sõidu oma kodukohast kursuse asukohani ja tasuta korteri ja toidu kursuse kestel. Üsiku ametiühingud annavad kursustele veel stipendiume. Sääraste toetuste kaudu on igal töölisel võimalik ilma isiklikkude kuludeta võtta osa kursusest. Siiski ei pääse kursusele iga soovija, vaid igal suvel ainult umbes 350 isikut.

Ka Maatöölise Liit annab oma liikmetele stipendiume õpingijuhtide kursustest osavõtmiseks. Peale selle aga antakse Maatöölise Liidu summadest stipendiume ka rahvaulikoolides ja teistel kursustel õppimiseks.

Õpingite tegevuse edendamise kõrval hoolitsetakse selle eest, et maatöölise kutseühingute osakondades tekiks võimalikult rohkem raamatukogusid. Peale tavaliste avalikkude raamatukogude asutamise hoolitsetakse taluraamatukogude ja lugemistubade asutamise ja korrastamise eest. Maatöölise Liidu osakondadele on seatud sihiks: igasse küllasse, või kui see pole võimalik, siis mitme küla peale koos tuleb asutada lugemistuba, või kui võimalik, siis maatöölise iseseisev õppekodu. Praegu antakse maatöölisele juhiseid selleks, kuidas kohtadele ehitada väikseid õppekodusid õpinguliseks otstarbeks. Need propageeritavad õppekodud

oleksid ainult 4,5 × 3 meetri kuni 8 × 5 meetri suuruse põrandapinnaga ja tuleksid maksma 425.— — 750 kr. Muidugi ei saaks nii väikseid ruume kasutada millekski muuks, kui ainult lugemistoaks, raamatukoguruumiks ja õpingi tööruumiks. Rohkem aga ei soovitagi, sest kui kohalikel maatöölistel on sääranegi iseseisev väike õppekodu, siis ei ole neil enam raskesti õpingulise töö korraldamiseks ruumide puudusel.

Raamatukogude asutamist alatakse tavaliselt rändraamatukogude kohalemuutemisega. Rootsi avalikkude raamatukogude eeskirjad võimaldavad avalikkudel raamatukogudel saata raamatukogu asukohast eemal asetsevatesse kohtadesse rändraamatukogusid. Kui kohalik avalikus raamatukogus ei leidu vajalisi raamatuid, võidakse rändraamatukogu koostada kas maakonnalinna avalikus raamatukogus asuvatest raamatutest, või kui ka seal soovivat kirjandust vajalisel määral pole, siis Stockholmis asuvatest keskraamatukogudest. Kohalikul rändraamatukogu tellijal tuleb tasuda ka väheseid kulusid raamatute kasutamise eest. Rändraamatukogu võidakse pidada ühes kohas kuni kolm kuud, erandjuhtudel, õpingi tööks, ka kuni kuus kuud.

Kui kohal on juba kasutatud rändraamatukogu, siis järgmistel aastatel asutatakse kohaliku iseseisva raamatukogu asutamisele. Raamatukogusid Rootsis võidakse asutada iga õpingi juurde. Iga uus raamatukogu, kui tal on kogutud alusvara vähemalt 25 krooni, saab toetust Töölissharidusliidult 25 krooni suuruses. On siis säärane, vähemalt 50 kr. väärtuses raamatukogu olemas, võidakse saada kohalikul omavalitsuselt ja maavalitsuselt toetust. Riiklik toetus igale raamatukogule on aga kindlustatud, kusjuures väiksemad raamatukogud saavad suhteliselt suuremat toetust.

Praegu on maatöölistel 200 kohalikku, maatöölise raamatukogu ja kümme iseseisvat maatöölise õppekodu.

Hoolitsetakse ka selle eest, et maatöölise koosolekud oleksid kultuurilised. Maatöölise ühingud korraldavad aastast umbes 4.000 koosolekut; haridustöö korraldajate ülesandeks on hoolitseda selle eest, et ka koosolekutel käsitletaks loengute korras mitmesuguseid maatöölise silmaringi laiendavaid küsimusi.

Nii nagu iga kutseliidu juures töötab haridustöö juht, nii ka Maatöölise ühin-

Nüüd kanu kasvatama!

J. Utno.

Kuni siiani valitses meie kanapidamises ebamäärane olukord. Teoreetiliste arvutuste alusel pidi meil kanakasvatuse olema hästitasuv põllumaj.-haru. Linnukasvatuse eritundjate poolt esitati näitena sugulavade ja kontrollkanalate andmeid, seati neid eeskujuks väikemaapidajatele ja näidati, et kanapidamine annab puhaskasu. Järeldati isegi, et kanakasvatuse oma suure tasuvusega võib lahendada kõik väikemaapidaja leivamured ja rahalise sissetuleku küsimused.

Kuid vaatamata paberlikule tasuvusele kanapidamine ei suutnud ei väikemaapidajate ega teiste põllupidajate juures võtta suurt tuld. Koguni vastupidi — oli kuulda üle maa, et kõrgete viljahindade ja samal ajal kõikuvate ja odavate munahindade tõttu kanad meie harilikus kanapidamises ei too mingit tulu. Mõned kanapidajad kavatsesid isegi hakata kanakarja hävitama. See avaldus ilmekalt ka meie munaekspordis, mis vaatamata ettevõetud ümberkorraldustele ja pingutustele tikkus vägisi minema tagurpidi.

Põhjused säärasele takerdumisele ei olnud kellelegi saladuseks. Neid oli peamiselt kaks. E s i t e k s kanamunade madal ja kõikuv hind kevadel ja suvekuudel, kus kanapidajad otsustavad, kas panna kanu hauduma või mitte: on hinna väljavaated halvad, et mõtlegi keegi hakata kanadega laiutama. T e i s e k s oli kanadesööt teraviljakaitse tõttu kõrge. Need kaks asjaolu olid niivõrd kaaluvad, et ei lasknud kanapidamist areneda tasemele, kuhu ta oleks võinud tõusta. Samal ajal aga, kus kanapidamine meil kiratses, tegi see meie lähemate naabrite juures suuri edusamme. Leedus, Lätis, Soomes ja Rootsis tõusis munaeksport suurte hü-

petega ja jättis Eesti väljaveo kaugele taha. Seda põhjustasid kõikides eeltähendatud maades riiklikud soodustused kanapidajatele.

Oli selge, et kui meie ei soovi lähemal ajal seista oma kanakasvatuse varemotel, siis tuleb seisukorra parandamiseks võtta midagi ette. Maatööliste ja Väike- maapidajate Koda juhtis vastavate asutiste tähelepanu tekkinud olukorrale, eriti väikemaapidajate seisukohalt, rõhutades, et a i n s a k s m õ j u v a k s l a h e n d a m i s e v õ i m a l u s e k s o n k a n a m u n a d e h i n n a k i n d l u s t a m i n e r i i g i p o o l t. Samale seisukohale asusid ka teised linnupidamisest huvitatud asutised ja organisatsioonid.

Nüüd ongi Vabariigi Valitsus otsustanud tagada kanamunadele

kindla hinna ja nimelt suvekuudel 70 senti ja talvel 1,30 kr. kilolt.

Need hinnad kindlustatakse riikliku juurdemaksuga. Ligemad piirid, millal üks või teine hinnatase hakkab maksma, otsustab valitsus igal kevadel ja sügisel eraldi.

Kuigi kindlustatud hind ei ulatu näit. Soomes munade eest makstava hinnatasemini, on astunud sammul siiski väga suur tähtsus. Igal kanapidajal on põhjust tervitada seda otsust. Kõigepealt on sel otsusel suur moraalne mõju. Kanapidaja näeb siit selgesti, et ta töö ja vaev on leidnud samasuguse hindamise, nagu või- ja teraviljatootja oma. Ka seni oli meil teostatud munahindade reguleerimine, kuid niisugusel kujul, et kõrgemate hindade puhul võeti munade eest saadud rahast osa maha ja arvati see erilisse fondi, kust makseti madalate hindade

---

gute 670-l osakonnal on 600 õppetöösekretäri, seega puuduvad haridustöö korraldajad ainult vähestes osakondades. Ei ole kahtlust selles, et säärane intensiivne haridustöö Rootsi maatööliste seas on aidanud kaasa niihästi nende organisatsiooni

kui ka maatööliste enesetunde tõusule. Pidev õpinguline töö on andnud Rootsi maatööliste ka võimalusi esineda julgete ja põhjendatud nõudmistega oma palga- ja tööolude parandamisel ja sotsiaalreformide teostamisel.

puhul ligi. See oli kanapidajate oma vaevaga saadud raha, millega ühtlustati aasta keskmist hinnataset. See mõjus kasu asemel hoopiski kahjulikult: polnud huvi toota mune sügisel ja talvel, kus kõrget hinda vähendati mahaarvamiseega fondi kasuks. Seega teadlikud kanapidajad, kes oskasid panna kanu munema ka sügisel ja talvel, said karistada nende kanapidajate heaks, kes kanade eest vähe hoolitsesid ja kelle kanad seetõttu ainult siis munevad, kui neid selleks kevadeti sunnib looduslik tung. Sellega pidi korralik kanapidaja oma töö ja vaevaga toetama korratut kanapidajat. Uue korraldusega kaob aga see karistus.

Majanduslikult võimaldavad kindlad hinnad teha kalkulatsioone, mis on püsivad ja milliseid hinnavõnked ei löö segi, nagu seni. Meie võime nüüd kanapidamist alustada kindla teadmisega, et kui peame kanu korralikult, siis ei jää meie töö ka ilma palgata. Sellepärast kõik väikemaapidajad ja ka maatöölised, kellel see võimalik, kasutame ära loodud olukorra ning pöörame senisest rohkem tähelepanu kanapidamisele.

Kanapidamise alustamiseks võime juba nüüd, talvel, mõndagi teha. Kõigepealt soetame valmis kanaaia materjali. Ilma kanaaiata ei maksa kanapidamist alustadagi. See oleks samasugune, nagu peaksime täielikus vabaduses lehma, sigu, hobuseid — vist kujutab ette igauks, mis jääks siis üle põllust ja aiast. Kanaaia võib teha mitmesugusest materjalist — keppidest,

lauaservadest, traatvõrgust jne. Keppidest on kõige vastupidavamad kadakad, kuused, ka männi- ja sarapuukepid. Keppidest kanaaia kõrgus võiks olla umbes 2 m, sellejuures kepid ei tohi olla ühepikkused. On kepid kõik ühepikkused, tikuvad kanad lendama aiast üle.

Traatvõrgust aia kõrgus võiks olla keskmiselt 1,5 m. Võrgu hind ripub traadi jämedusest ja aia kõrgusest. Keskmiselt võiks arvestada 27—30 senti ühe ruutmeetri võrgu hinnaks. Seega 1 rull 1,5 m traatvõrku, mille pikkus 50 m, maksab 13.25 kr. Traatvõrku võib aga punuda ka ise, kel selleks oskusi.

Teiseks peaks asuma nüüd ka kanaruumide korraldamisele. Kanalate ehitamiseks on võimalik saada ka riiklikku preemiat. Selleks tuleb avaldis 1. apr. sisse anda Eesti Linnukasvatajate Seltsile, Tallinn Pikk tn. 40. Preemiat maksetakse kuni 20 prots. kanala ehituse kuludest, kuid mitte üle 200 krooni kanala kohta. Mainitud seltsist saab muretseda ka kanalate standardplaane. Väikemaapidajatele ja maatööliste kohaseid kanalaplaane ja juhatusi kanapidamise kohta annab ka Maatööliste ja Väikemaapidajate Koda.

Toodud ülevaatest selgub, et kanamunade hinna kindlustamisega on loodud paremusi võrreldes senisega ja selle olukorra peaksid ära kasutama eeskätt väikemaapidajad ja võimalust mööda ka maatöölised. Lähemates numbrites loodame tuua praktilisi näpunäiteid, kuidas väikemaapidamistes kanapidamist algusest peale õieti korraldata.

Kriminaalsanktsioonid ja palga kinnipidamine uuest põllutööliste seadusest välja!

Aug. Vaigo.

Uus põllutööliste seaduse eelnõu, mis praegu rahvaesinduses vastuvõtmisel, on kogu maatööliskonnas saanud äärmiselt elava tähelepanu osaliseks. Seda eelnõu arutatakse üksikasjaliselt küll tööliiskosolekutel, küll igapäevase töö vaheajadel. Sajad ja sajad maatöölised, küll üksikult, küll mitmekesi koos, on pöör-

dunud oma kutseesinduse — Maatööliste ja Väikemaapidajate Koja — poole kirjadega, kus avaldatakse nii enda kui ümbruskonna töötava rahva seisukohti kõnesoleva seaduse kohta.

Neist arvamustest ilmneb, et tööliiskond ootab uult põllutööliste seaduselt eeskirju, mis parandaksid põllutööliste sotsiaal-

set olundit, puutugu see tööaega, ületunni-töösse, arstiabisse jne. Tööliskond loodab, et uus põllutöölise seadus korraldab töö-lise seisukorra, niipalju kui seda lubavad olud, sääraseks, et maatöö ei tunduks enam viimasel astmel asetsevana teiste kutsetega võrreldes.

Seost maaga ja taluga ei pea tööliskond võimalikuks saavutada karmide sanktsioonidega, pigemini küll töö-liskonna elutingimuste parandamisega.

Eriti osutub tarvilikuks parandada töö-tava naise olukorda, kellel hoolitseda lapsed. Tööliskond rõhutab üksmeelselt, et seesuguste eeskirjadega, nagu seda kavatseb uus põllutöölise seaduse eelnõu, võib töökäte maaltpagemine aina süveneda.

Kõiki neid seisukohti, mis täielikult üh-tuvad Koja täiskogu ja juhatuse arvamus-tega, ei saanud Koda esitada rahvaesindu-sele siis, kui uus põllutöölise seaduse eel-nõu oli arutusel maa, töö ja rahva heaolu komisjonis, kuna Koja esindaja sai võtta osa ainult ühest selle komisjoni koosole-kust, kus aga arutati vahekohtu ja tööraa-matu sisseseadmise küsimust. Koda andis tööliskonna soovid rahvaesindusele edasi aga nüüd, kus eelnõu tuli vastuvõtmisele teisel lugemisel. Seda tehti pikema esiti-sega, milles toodud tööliskonna soovid kõigi nende seaduste osade kohta, mis leid-nud töötavate kihtide üksmeelse vastu-seisu. See esitis anti edasi igale Riigivol-iikogu liikmele.

MIDA NÕUAVAD TÖÖLISED UUEL-T SEADUSELT?

Oma seisukohtades Koda pidas kõige-pealt tarvilikuks, et eelnõu § 8-st

kustutataks eri kirjaliku töölepingu sõlmimise või-malus lisaks palga-raamatule.

Jääb see võimalus sisse, siis võidakse le-pinguga muuta ära töölisele seaduses ja palgaraamatus ettenähtud õigused või te-hakse töötingimused niivõrd raskeks, et nende õiguste teostamine on võimatu. Tegelik olukord taludes tõestab seda praegu kõige kujukamalt.

Teiseks sooviks oli, et kustutataks pal-ga kinnipidamise võimalus lepingu täitmise kindlustu-seks (§ 9). Kui tööline saab 2 esimese kuu jooksul kätte ainult pool palka — millest katab ta siis oma väljaminekuid ja toidab suurt lasteperet?

Kolmandaks rõhutati märgukirjas, et tööliskond üksmeelselt peab ebaõiglaseks terve palga kinnipidamist sel korral, kui tööline on kahjus-tanud peremeest (§ 11).

Vastav paragrahv tuleks eelnõust tervik-na välja heita.

See norm võib tuua ainult arusaamatusi ja, nagu sadanded töölised seni koosoleku-tel ja Kojaga peetud kirjavahetuses väl-jendanud, sundida ka neid, kes elupõliselt on töötanud maal ja tahaksid teha seda tulevikuski, pagema teistele tööaladele, kus töövõtja pole igal sammul kitsendatud karmide eeskirjadega. Tegelikus elus on väga raske selle §-i alusel teha kindlaks süü k ü s i m u s t. Sageli puruneb tööriist selle tõttu, et ta on vana, et maa on kivine, et tee on auklik. Kahe tunnistaja abil neid asjaolusid tõendada on peagu võimatu, sest pole kujuteldav olukord, et tööline peaks jätma töö ja veoriistad või -loomad sinnapaika ja jooksma otsima tunnistajaid. Ka ei osutu vallavanema vahe-talitus sobivaks, kuna vallavanemate enamus on ühtlasi talupidajad ja sellistena töölised ei pea neid konflikte lahendamisel tarviliselt erapooletuks. Tööliskonna arva-tes on küllalt, kui siin jääb ka tulevikus maksma senine kord, kus peremees võib nõuda oma kahjude tasumist harilikus kohtukorras.

Neljandaks nõutakse märgukirjas era-l-di korteri kindlustamist nais-ja meestööliste. Poola tööliste teenistuslepingus on see eeskiri sees. Eesti töölisperet ei tohiks aga panna halvemasse seisundisse!

Edasi peab Koda eelnõu 21. §-i juures, mis käsitab lepingu ennetähtaegset lõpeta-mist peremehe poolt, tarvilikuks töölise haiguspäevade arvu suurendamist või koguni vallanda-mise võimaluse kustutamist töölise haiguse korral. Haigus on sageli otseselt või kaudselt tingitud tööst — s. o. teenistuslepingu täitmisest. Seetõttu on ilmselt ebaõiglane, kui seadus töölist, kes aastaid on ühe ja sama peremehe juures teeninud ilma, et oleks päevagi olnud haige, võimaldab vallandada päevapealt. Põllutööline ei allu praegu haiguskindlustusele ega saa haiguspäevade ajal kusagilt mingisugust toetust. Kui aga peremees võib teda ühes perekonnaga ka korterist lahkuma sundida, siis sattub seesugune tööline äärmiselt raskesse sei-sundisse. Teistel kutsealadel, millised pea-

legi allutatud haiguskindlustusele, on vastavad normid märksa kergemad.

Eelnoõ 4. peatüki juures nõuab tööliskond

töötaja pikkuse kindlaksmääramist otseselt —

seadus peab ütlema, kui pikk on tööpäev, nagu see tavaline teiste riikide vastavates seadustes. Sellejuures peaks tööpäeva pikkuse määritlemisel võetama aluseks need normid, mis seni edukalt rakendatud riigimõisades ja eeskujutalundites. Tööliskonna arvates seaduse praegune redaktsioon on aga koostatud nii, et selle alla mahuvad täiesti kõi kõige mahajäänud majapidamised, kuna eelnõu võimaldab tööpäeva pikendada piiramatult. Ja seda pealegi ilma eritasuta. Eelnõus ettenähtud töötaja tasaarvestuse võimalus ei kaitse töölisi, kuna kibedatel tööhooaegadel ajab üks töö teist taga, nii et vaevalt kellelgi tuleb mõttessegi tööpäeva kasutada väljapuhkamiseks.

Tööliskond ei vaidle erakorraliste tööde vastu — need on põllumajanduses paratamatud — kuid ka nende jaoks tuleb näha ette ülemmäär (näit. rohkemalt 2 tundi päevas) ja seda kindlasti erilise kõrgema tasu — niinimetatud ületunnitasu eest. 50%-lise ületunnitasu maksmine on nähtud ette ka kehtivas seaduses ja tööliskonna õigustatud sooviks on, et see võetaks sisse uude seadussegi. Ei ole põhjendatud asjaolu, et lisatasu maksmise küsimus jäetakse peremehe ja töölise vahelise lepingu lahendamata. Poola põllutööliliste kindlustatakse mõnel juhul isegi 100%-line ületunnitasu. Millepoolest nemad on aga meie töölisest paremad.

Töötava naise suhtes, kellele hoolitseda väikesed lapsed, peab tööliskond tarvilikuks seadusse eeskirjade sissevõtmist, mis pidurdaks säärestel naistel erakorraliste tööde kohustust ja pikendaks nende söögivaheaga laste toitmise otstarbel, piiraks lüpskohustust ja korraldaks palga edasimaksimist sünnituse puhul töölt puudumise korral, nagu see teostatud teiste riikide seadusandluses ja osaliselt ka Poolast sissetoodud naistööliste lepinguis.

Kriminaalkaristuse väljajätmist

seadusest nõuab kogu tööliskond üksmeelselt. Töölised ütlevad, et nad pole seda kuidagi ära teeninud, et neid asetatakse kri-

minaalkurjategijatega ühele tasemele. Kaelakohtuga ei seo küll ühtegi töökätt taluga, küll aga sunnitakse sealt lahkuma olemasolevigi tööjõureserv.

Lõppeks kinnitatakse rahvaesindajatele edasiantud seisukohtades, et tööliskond peab tarvilikuks, et uus põllutööliliste seadus seni, kuni pole pandud kehtima põllutööliskonna üldine haiguskindlustus, korraldaks ka arstiabi saamise küsimust haiguste puhul. Poola tööliliste suhtes on see teatavas ulatuses teostatud. Ka eesti põllutööliliste kohta peaks uus seadus andma kindlad eeskirjad nii palga edasimaksimise alal haigestumise korral kui ka hädavajalise arstiabi andmise osas peremehe poolt.

JA MÄRGUKIRJA TULEMUSED?

Ülalkirjeldatud seisukohad jõudsid rahvaesindajate kätte parajasti selleks ajaks, kui asuti seadust vastu võtma II lugemisel. Tekkisid elavad vaidlused. § 9 juures, mis kõneleb palgamaksimise korrast, tegi rvkl. O. Gustavson ettepaneku jätta eelnõust välja lõige, mis lubab peremehel pidada kinni kuni ühe kuu palga. Ettepanekut toetas rvkl. A. Piip. Vastu aga vaidles rvkl. T. Kind. Hääletamisel lükatigi ettepanek tagasi.

Veel elavamaid sõnavõtte põhjustas § 11. O. Gustavson tegi ettepaneku see § üldse kustutada, nagu nõudis Maatööliliste ja Väikemaapidajate Kodagi. Sama mõtet avaldasid rvkl-d M. Reiman, E. Lehtmet, L. Vahter ja J. Vain. Rvkl. T. Kind vaidles siingi ettepaneku vastu.

Hääletusel aga Riigivolikogu enamus otsustas § 11. eelnõust tervikuna kustutada.

Eelnõust jäeti välja ka teine tööliskonnale täiesti vastuvõtmatu osa — kriminaalsanktsioonid. Nende sissejätmist pooldas rvkl. T. Kind, kes ei usu, et kriminaalkaristus võiks ühtegi põllutöölilist peletada põllutöölt. T. Kindile vaidlesid vastu rvkl-d A. Piip, L. Vahter ja O. Gustavson. Hääletamisel lükatigi Kindi ettepanek tagasi ja kustutati uuest põllutööliliste seaduse eelnõust ka rahatrahvi ja arestikaristuse ähvardused.

Teiste tööliskonna soovide kaitsmist jätkab Koda Riiginõukogu.

Aianduse ergutusraha kättesaadavaks

Puuviljakasvatuse laiendamiseks on meil veel küllalt võimalusi, kuna talidõunte järgi on nõudmine suur. Ka suvesordilistele õuntele leiame veel turgu, kui need hästi varakult — augustikuu teisel poolel — ekspordkaubana saadame Soome, sest sealsed õunad valmivad hiljem. Häid pirne ja ploome on meil veel vähem kui õunu ja kirsside hinnadki on püsinud küllalt kõrgel — 65 sendist kuni 1 kroon kg.

Väikemaapidajatel on eriti soodne asuda energiliselt noorte viljapuu-aedade asutamisele ja seniste aedade laiendamisele, kuna selleks on võimalik saada ergutusraha Maatööliste ja Väikemaapidajate Kojade kaudu. Vastavad määrused kehtisid selleks juba 1937. a. saadik. Nende täitmise osutus aga mõnes osas veidi raskeks, eriti seal, kus polnud käepärast aiaringi ja assistenti. Nüüd on aga need juhendid muudetud ja tehtud lihtsamaks. Nende järgi ergutusraha saamine ei valmista enam raskusi ühelegi väikemaapidajale.

Ergutusraha saamiseks tuleb esitada kevadisel hooajal hiljemalt 1. aprilliks ja sügisel hooajal hiljemalt 1. septembriks Maatööliste ja Väikemaapidajate Kojale vastav soovivaldis. Mis andmed selles tähendada, seda on näha alltoodud juhendist.

Avaldisele tuleb lisada juurde väike aiaskits või plaan. Seda skitsi võib väikemaapidaja, kui pole käepärast mõnda aianduse asjatundjat, valmistada väga hästi ka ise, tarvitades selleks ruudulist paberit. Soome väikemaapidajad teevad kõik oma aiaplaanid nii.

Seni nõuti juhendites, et aiaskitsi võib valmistada ainult aiassistent. Pole aga kohapeal aiaringi, siis ei saanud üldse nõutada toetust. Ka võttis assistent plaani tegemise eest võrdlemisi kõrget tasu. See

käis paljudele üle jõu. Nüüd on aga see kord, nagu eeltoodust näha, täitsa muudetud.

Kuidas aiaskitsi teha, selle kohta leiate lähemaid näpunäiteid käesolevast numbrist teisel.

Teiseks uuenduseks on ka istutus-tööde ülevaatuse lihtsustamine. Seda võib edaspidi teha iga aianduseala tundja, nagu aiassistent, konsulent, põllutöökooli õpetaja jne. Ei ole neist ühtegi võimalik kohale kutsuda, vaatab istutus-tööd üle Maatööliste ja Väikemaapidajate Koda.

Kolmandaks on suurendatud preemia ülemmäär 20 kroonilt 40 kroonile ja kaotatud ära nõue, et preemiasaaja oleks ilmtingimata aianduse-mesindusringi liige. Kui niisugust ringi kohapeal pole, siis ei saa seda eeskirja nagunii täita. On aga ringi töötamas, siis võib Maatööliste ja Väikemaapidajate Koda nõuda ringi liikmeks astumist.

Alles on aga jäänud tingimused, et väikemaapidamise kogusuurus ei ületaks 10 hektaari ja et viljapuud istutataks korralikult vähemalt 8×8 m vahekaugusega õuna- ja pirnipuude juures ja vähemalt 4×4 m vahekaugusega ploomi-, kirsi- ja kääbusviljapuude juures.

Ka kuuluvad ergutusraha alla endiselt järgmised sordid:

1) õunapuudest: valge klaarõun, suislepp-õun, croncelsi õun, trebuuseemik, liivi kuldrenett, sibulõun, tartu roosõun, tšernogus ja filipa;

2) pirnipuudest (tüvipuud): terishoiu-nõunik, clappi lemmik, metsanaudiving;

3) ploomipuudest (alus: juuliploom): emma leppermann, kuninganna viktooria, tsaar;

4) hapukirsipuudest: ostheimi veiksel, kentkirsi ja säilisveiksel.

Uuendatud juhendid ergutusraha andmiseks

§ 1. Aianduse arendamiseks alla 10 ha suurustes väikemaapidamistes antakse noorte viljapuude istutamisel ergutusraha Maatööliste ja Väikemaapidajate Kojade kaudu Põllutöökoolide poolt selleks määratud krediitide ulatuses.

§ 2. Ergutusraha saamiseks tuleb väikemaapidajal esitada Maatööliste ja Väikemaapidajate Kojale vastav soovivaldis kevadisel hooajal hiljemalt 1. aprilliks ja sü-

gisel hooajal hiljemalt — 1. septembriks.

Avaldises peab olema märgitud: 1) soovivaldanu perekonnanimi ja nimi, 2) postiaadress, 3) väikemaapidamise asukoht ja krundi suurus, 4) aia pindala, 5) juba olemasolevate ja ergutusraha abil istutatavate viljapuude arv ja sordid.

Avaldisele tuleb lisada juurde aiaplaan või -skits, millest näha istutatavate viljapuude asetus, vahekaugused ja sordid. Aia-

plaani või -skitsi võib valmistada kas aianduse-mesinduse assistent, maatulunduskonsulent, Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja töötajad, või mõni teine aiandus- asjatundja (kutseline aednik, põllutöökoolide õppejõud jne.).

Ei ole võimalik vastavat isikut kohale kutsuda, võib aiaplaani või -skitsi valmistada ka väikemaapidaja ise.

Ergutusraha antakse õuna-, pirni-, hapukirsi- ja ploomipuude sortide istutamiseks, milliseid soovivad Pomoloogia Komisjon.

§ 3. Maatöölise ja Väikemaapidajate Koda otsustab kevadisel hooajal hiljemalt 15. aprilliks ja sügisel hooajal hiljemalt 15. septembriks, kas soovivaldanu võetakse ergutusraha saajate kandidaadiks või mitte ja teatab oma otsusest väikemaapidajale hiljemalt ühe nädala jooksul pärast otsuse tegemist.

§ 4. Istutustööde teostamisest teatab kandidaadiks arvatud väikemaapidaja Maatöölise ja Väikemaapidajate Kojale sellekohase teadaandega, millele lisatakse juurde: 1) aianduse-mesinduse assistendi, maatulunduskonsulendi, Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja tööjõu, või mõne teise aiandus-asjatundja (vt. § 2) tõendis selle kohta, et istutustööd on viidud läbi nõuetekohaselt ja vastavalt varem esitatud plaanile või skitsile ja 2) istutatud viljapuude ostukulude arve või tõestatud ärakiri sellest.

Ei ole võimalik mõnda eeltähendatud isikut istutustööde ülevaatuseks kohale kutsuda, võib teadaannet esitada ka ilma ülal-

kirjeldatud tõendiseta; sel juhul teostab istutustööde ülevaatust Maatöölise ja Väikemaapidajate Koda ise.

Juhul, kui varem istutatud plaanist või skitsist on kõrvalekaldumisi, tuleb neid põhjendada.

§ 5. Ergutusraha määratakse kuni 50% ulatuses viljapuude ostuhinnast, kuid kogusummas mitte üle 40 krooni iga üksiku väikemaapidamise kohta ja mitte üle ühe krooni iga tüvi-viljapuu ning 1,50 kr. iga kääbus-viljapuu eest.

§ 6. Ergutusraha antakse vaid siis, kui istutatud viljapuud vastavad Viljapuukooli saaduste kaubandusliku liigitamise määru- ses (RT 1937, 65, 558) ettenähtud I valiku nõuetele, on asetatud aias vähemalt 8×8 m vahekaugusele õuna- ja pirnipuude juures ja vähemalt 4×4 m vahekaugusele ploomi-, kirsi- ja kääbusviljapuude juures ja on istutatud viljapuuaiaks kõlbulikule maale ning nõuetele vastavalt.

§ 7. Määratud ergutusraha maksetakse Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja poolt väikemaapidajale välja mitte varem kui kuue kuu pärast, arvates istutustööde lõpetamisest.

§ 8. Maatöölise ja Väikemaapidajate Kojal on õigus igal ajal kontrollida aia rajamise otstarbekust ning istutamistööde läbiviimist ja nõuda asjaomase väikemaapida- ja astumist kohaliku aianduse-mesindus- ringi liikmeks.

§ 9. Maatöölise ja Väikemaapid. Koda võib täienduseks käesolevatele juhenditele seada üles erinõudeid iga üksikul juhul.

Kuidas teha viljapuuaia plaani?

Ergutusraha saamise palvele tuleb lisada juurde aiaplaan. Seda võib teha ka väikemaapidaja ise.

Kõige parem on plaani valmistamiseks võtta ruuduline kirjutuspaber. Paberil iga ruut vastaks 1 meetrile looduses (kui aed on suur, siis võiks iga ruut vastata ka 2 meetrile). Kanname lihtsate joontega plaanile elumaja ja võimaluse korral ka teised majapidamishooned, mis elamu lähedal. Nüüd mõeldame aia pikkuse ja laiuse, seda võib teha ka sammudega (1 tubli mehesamm on 1 meeter ehk 1 ruut), ja tähistame paberil aia piirjooned. Edasi kanname plaanile need viljapuud, mis aias juba kasvavad. Need (õuna-, pirni-, ploomi- ja kirsipuud) märgime seal-juures ümmarguste ringidega ja tõmbame neist 2 rist-joont läbi.

Nüüd märgime istutavate puude asukohad. Igal talupidajal on tavaliselt sel-

ge, kuhu panna õunapuud, kuhu teised viljapuud. Pole muudkui mõttes juba valminud kava kanda aga paberile. See ei ole sugugi raske. Tuleb ainult pidada silmas, et kõrgetüveliste (s. o. harilikude) õuna- ja pirnipuude vahekaugus oleks igapidi vähemalt 8 m (s. o. 8 ruutu) ja ploomi- ning kirsipuudel 4 m (= 4 ruutu). Kõigi kääbuspuude vahekaugus peab samuti olema vähemalt 4 m.

Puud võime panna ritta kas täiesti nelinurkselt või ka malelauakujuiselt — s. t. nii, et ühe rea puud jäävad teise rea vahekohtadesse. Kui on kavatsus puude-vahe- list maad harida hobusega, siis on nelinurkne paigutus parem. Marjapöösastel on tunnistatud parimaks vahekauguseks 2 m, kui pöösaste vahelharimine toimub käsitsi, siis võib vahekaugus olla ka 1,5 m.

Istutatavad viljapuud märgime samuti, nagu vanadki, ära ringidega, kuid ei tõm-

Karjumaal Nehatu vallas asuva Vaino talu aiaplaan.

Mõõt: 1 ruut = 2 m

Seletus:

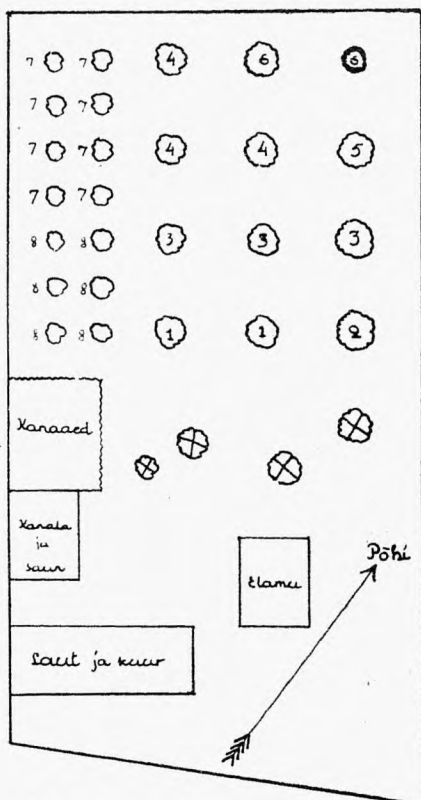
- 1 - valge klaarõun
- 2 - suislepp-õun
- 3 - Tarku roosõun
- 4 - sibulõun
- 5 - kuldresett
- 6 - trebuc
- 7 - ploomid Viktooria
- 8 - kirsid Säilisveiksel
- ⊗ - vanad õunapuud

Plaani valmistanud

aiasomanik *J. Käly*

Nehatus, 16 II 1939 a.

Näide lihtsast aiaplaanist, mida võib valmistada ka iga väikemaapidaja ise.

ba neist läbi põikjooni. Igale istutatavale puule märgime keskele n u m b r i — iga number tähendab eri sorti (näit. kõigile sibulõunapuudele märgime keskele „1“ jne.). Plaani äärelle tähendame ära, missugust sorti iga number tähendab. Samuti tuleb märkida sinna ka, kas 1 ruut vastab loodus ühele või kahele meetrile.

Kui võimalik, märgitakse plaanile ära ka, kus asub põhjakaar (põhi). Siis on plaan valmis ja tuleb vaid saata ära Kojale.

Seesuguse plaani valmistamisel võiks olla eeskujuks siinjuures esitatud joonist ühe väikemaapidaja poolt tehtud aiaplaanist.

Maatöölise ja väikemaapidajate elust

Kaarlist.

Koja korraldusel peeti pühap. 5. veebr. Viljandimaal Kaarli asund. Ülemõisa algkooli ruumides Õisu mõisa ja selle ümbruskonna tööliste ning väikemaapidajate koosolek. Koolimaja saal ei suutnud kõiki osavõttatahtjaid mahutada. Ettekandeid jälgiti huviga ja läbirääkimistel avaldati seisukohti.

Õisu piimandusinstituut asub 5-minuti teel Õisu jaamast. Juba eemalt, vaguni aknast, paistab meierei kõrge korsten ja valgete hoonete grupp: siin on või- ja juustu-meistrite kooli- ja elumajad, meierei ja laohooned ja tööliselamud. Korteriid töölitemajas on ühetoalised, peale ühe, milles tuba-köögiga. Siin elavad karjatalitajad, lüpsinaised, karjalauda töömehed ja tunni-

ning päevatöölised. Samas elab ka vana moonamehe-lesk, kelle mees 40 aastat töötas Õisu mõisa põldudel. Nüüd saab lesk kasutada mõisalt korteri valgustusega ja leiab vahetevahel ka tööd mõisa põldudel. Mõisa südamest pisut kaugemal asub teine töölistmaja, milles elavad aastatöölised perekondadega. Tööliskorterid on ruumikad. Suuremalt jaolt on need 2-toalised köögi ja esikuga.

Aastatöölised saavad rahapalka 140 kr. ja tööriistade korrashoiukuludeks 10 kr., moonapalka 720 kg rukist, 550 kg otri, 100 kg nisu, 50 kg herneid, 1000 kg suvi- ja sama palju taliviljapõhku, 16,5 rm küttepuid, 1,48 ha metsaheinamaad või selle asemel 1000 liitrit piima, 0,18 ha kartulimaad, 0,093 ha aiamaad. Peale selle võib tööline pidada 2 lammast talledega, saab kasutada majapidamise poolt kaks korda hobust laadale sõidul ja samuti kirikusse minnikuks.

Aastas peab tegema 2545 töötundi. Aastatöölisi on majapidamises keskmiselt 21—22 meest ja 6—7 naist.

Ravila väikemaapidajate ühing alustas tegevust.

Ravila ümbruskonna väikemaapidajad kogunesid 12. veebruaril aianduskooli ruumidesse — esimesele ühingu peakoosolekule. Koja nõunik selgitas väikemaapidajate organiseerimise tähtsust ja käsitas väiketalunike päevamuresid.

Peakooolekul valiti ühingu juhatusse: esimeheks Joh. Suurmets, abiks G. Väli, sekretäriks Ed. Koitma, laekuriks E. Tint ja abiks Joh. Niine.

Ühingu töökava kohta seadis peakoosolek üles ainult mõned üldised soovid ja jättis selle üksikasjad juhatuse hooleks. Uue ühingu liikmete poolt avaldati soovi aiaringi asutamiseks kohapeale, ühingule aiapritsi ning teiste vajalikkude aiatöörüstade muretsemiseks ühiskasutuseks. Aianduse vastu tunnevad Ravila väiketalunikud suurt huvi, mispärast otsustati suvel korraldada õppereise eeskujulikkudesse väiketaludesse. Ühingu tutvustamiseks ümbruskonnale ja ka sissetulekute muretsemiseks kavatsevad tegelased korraldada piduõhtu, millel paljudki väikemaapidajad, kes kohapeal tuntud teiste seltside orkestriliikmetena, lubasid innukalt kaasa lüüa. Raskusi teeb ainult sobivate ruumide leidmine — küll energilised tegelased sellistestki pisiasjadest üle saavad.

Saadjärve väikemaapidajate ühingu peakoosolekust, 29. jaanuaril võttis Koja esindajana osa konsulent J. Utno, kes

jagas välja diplomid 1938. a. suvel korraldatud aia- ja söödajuurvilja kasvatamise võistluste auhinnasaajatele. Tulevikus kavatakse korraldada ühingu liikmete vahel kanakasvatuse võistlus, aianduse ja põllumajanduslikke loenguid. Möödunud aastal asutati ühingu juure aianduse-me-

Saadjärve väikem. üh. juurviljakasvatuse võistlustest osavõtjad.

sinduse ring, võeti ametisse aiaassistent, korraldati liikmete aiasaaduste ühisoste, tutvunemiseks eeskujulikkude väikemaapidamistega korraldati kahepäevane õppereis Põhja-Eestis jne. Pärast töökoosolekut istuti ühisel teelauas.

Kanepi väikemaapidajate ühingu

esimeheks valiti A. Leib, sekretäriks A. Rõõmus ja laekuriks A. Katta. Ühing tahab muretseda väikese traktori, rentida turbasoo, asutada aiatöörüstade punkti ja korraldada väikemaapidajatepäeva.

Ühing algas tegevust käesoleval kuul.

Laiusel

peeti Koja korraldusel väikemaapidajate koosolek 12. veebruaril s. a. Laiuse kroonumõisa oli üks neist vähestest, mis tükeldati juba enne maareformi 150-ks 6—8 ha suuruseks väiketaluks, mispärast seal ümbruskonnas on väikemaapidajaid tihedalt. Väikemaapidamised on suutnud selle aja jooksul muutuda elujulisteks: korralikult hoonestatud, põllud haritud ja muudetud hulga metsikuid soid ja rabu kultuurmaaks. Seni olid aga väiketalunikud organiseerimata, mispärast puudus ka võimalus ühisteks üritusteks. Koosolekul moodustati toimkond, kuhu kuuluvad Jüri Viljamaa, J. Kaljula ja E. Avi, kelle ülesandeks jäi kohapealse ühingu asutamine.

Suure-Jaani väikemaapidajate ühingu, milline registreeriti m. a. detsembrikuul, pidas 22. jaan. oma esimese peakoosoleku Taevere vallamaja ruumides. Koosolekul valiti ühingu juhatus.

NAINIE JIA KOIDU

IMIKU TOITMISEST

Vastu tulles meie ajakirja naislugejate soovidele, püüame käsitleda siin ka laste tervishoidlikke, eriti aga toitlustamise küsimusi. Imikute õige toitmine on loomulik olulisim osa ema suurest ülesandest — lastekasvatusest: ei suuda ükski inimene võõrutada last nutust ja ka oletatavast jonnist, kui last on valesti toidetud. Suurim osa laste pahurusest on tingitud kas liiga täiesti või tühjast kõhust, liiga sagedasest söötmisest või ebasobivast toidust. Kuid imiku vale toitlustamine ei tekita üksi kirjeldatud pisipahandusi, vaid asi on palju hullem: suurim osa lastehaigustest on kõhurikked ja suur süü imikute suremuses on vale toitlustamisel.

Seepärast tuleb juba esimestest päevadest panna õige alus lapse üldisele tervislikule seisukorrale. Õigeim ja terveim toit imikule loomulikult emapiim. Emapiimaga söödetaavaid lapsi sureb mitu korda vähem kui lehmapiimaga toidetavaid lapsi. Emapiim on loomulik toit, selles leidub sääraseid toitaineid, mis on vajalikud just inimlapse vastupanu suurendamiseks.

Imiku toitmisel emapiimaga on suur mõju lapse üldisele arenemisele ka hiljem — loomulik toitmisviis suurendab vastupidavust haigustele, mis varitsevad esimestel eluaastatel. Tihti peavad aga just viletsamates oludes sündinud lapsed jääma ilma tervest ja väärtuslikust emapiimast, kuna ema oma töö tõttu on takistatud lapsi toitmast. Kehvades oludes kasvavad lapsed peaksid aga just eriti olema varustatud suure vastupanuga eluvõitlustele. Seepärast just töötavad emad peaksid püüdma kasutada iga võimalust ise oma lapse toitmiseks. Kui seda töö takistab tegemast järjekindlalt kõikidel söögiaegadel, siis tuleks seda siiski teha hommikul enne tööleminekut ja õhtul töölt tulles või vähemalt üks kord päevas. Ja seda võimalikult kauem, s. t. 8—9 kuu vanuseni. Kuid ka siin ei tohi kalduda liialdustesse. Tihtigi oleme näinud, et juba võrdlemisi suur „kodanik“, kes juba kõnnib ja räägib, saab ikka veel toitu emalt. See on samuti ebaterve. Sellised lapsed muutuvad väheverelisteks, kuna nende toit on liiga üksluine.

Esimesel päeval ei taha väike maailmakodanik midagi teada söögist — harilikult magab ta lakkamatult ja siis teda piinata

toitmisega oleks ülekohtune. Kui ta aga siiski soovib toitu, siis olgu selleks emapiim. Ka teisel ja kolmandal päevalgi jätkub talle 3—4 korrast emapiimast ööpäeva jooksul. Siis tuleks aga juba sisse seada kindlad söögiajad. Terve lapse juures oleks neid päevas 5, umbes 4-tunniste vaheaegadega, öövaheaeg peaks aga olema 6—8 tundi, — see on kasuks nii lapsele kui emale. Nõrka ja haiget last tuleb muidugi sööta tihemini ja seal on hea talitada arsti nõuande järele. Liiga tihe söötmine on hädaohtlik ja koormav lapse õrnale kõhule — sel ei jää aega seedimiseks ja puhkamiseks. Vajaduse korral võib söögiaegadel anda ka imikule lusikaga natuke lahjat teed või keedetud vett, isegi öösel ja eriti vannitamise järel — siis harilikult laps tunneb janu.

Võõrutamist emapiimast algame 8—9 kuust alates, kuid seda ei tohi teha äkitselt — lapse õrn kõht peab pikka-mööda harjuma uue toiduga. Võõrutamist ei tohiks alustada ka kuunal ajal — juuli või augustikuul — sest see on kõige hädaohtlikum aastaaeg imikule: sel ajal saavad väikelapsed kõige kergemini seedimisrikked ja raskeid kõhuhaigusi. Võõrutamiseks tuleb järkjärgult emapiima-söögiaeg asendada mõne teise toiduga. Sobivaim asetoit emapiimale on siiski lehmapiim. Lehmapiim sisaldab teatud erinevustega üldiselt samu toitaineid, mis emapiingi. Emapiimas on suhkrut ja rasvaineid rohkem ja valkaineid vähem kui lehmapiimas, mis ongi olulise tähtsusega. Valkaine on raskesti seeditav. Seepärast peame raskemalt seeditavat lehmapiima lahjendama ja muutma seda sarnasemaks emapiimale. Selleks kasutame 1.—3. kuuni 1 osa piima ja 1 osa tummi, 3-dast kuust alates aga 2 osa piima ja 1 osa tummi.

Lehmapiim on küll väärtuslik asetoit, kuid temaga on seotud terve rida hädaohte: mõnikord on lehmad raskelt haiged, piim toodetakse mustalt, jahutatakse halvasti jne. Nendest ohtudest hoidmiseks tuleb piima kohe värskena 2—4 min. kuumendada, see hävitab pisilased, siis jahutada.

Piima ja tummi vahekorral mõõtmiseks võib kasutada kohvitassi või supilusikata. Ühesse supilusikasse mahub 15 grammi vett või piima ja ühte kohvitassi umbes 150 grammi vett või piima. Üks

triiki supilusikatäis nisujahu kaalub 12 gr., peensuhkrut 15 g, võid — 12 g, kaerahelbeid — 7 g, odrahelbeid — 7 g, mannatangu — 10 g, riisitangu — 17 grammi.

Need mõõdud on meil tähtsad lapse päevase toiduhulga kindlaksmääramisel. Keskmiselt antakse normaalsele imikule toitu järgmisel määral:

ühel söögiajal:	ööpäevas:
1. nädal: 10—90 g	50—450 g
2. „ 100—120 „	500—600 „
3—4. „ 150—160 „	750—800 „
2. kuul 160—180 „	800—900 „
hiljem 180—200 „	900—1000 „

Need pole aga mingisugused kindlad määrad, millest peab kinni pidama eranditult.

Peale piima ja tummisegu tuleb 5.—6. kuust alates hoolitseda, ka väikelapse toidumitmekestamise eest. Selleks sobib anda: lihaleent, kartulipüreed, vedelat pörgandi- või spinatiputru, kaabitud toorest õuna jne. Sellejuures tuleb alati jälgida, millist toitu lapse kõht talub. Lisatoidud asendavad aga alati ühte või teist piima-söögiaega, sest söögiaegade arv päevas (5 korda) peab ikka jääma endiseks. Ülesöödetud, liiga paks laps on palju vähem vastupidavam, kui õieti söödetud maailmakodanik.

Nüüd veel mõni sõna tummidest.

Kaeratumm piimalisandiks: 3 supilusikat kaerahelbeid segada 1 liitri veega ja keeta 25 minutit. Selle järele lasta läbi puhta sõela. Paksema tummi saamiseks võtta 6 supilusikat helbeid 1 liitri vee peale.

Jahutum: 5 supilusikat nisujahu segada alul vähese külma veega ja siis 1 liitri külma veega. Keeta 5—10 min. Lasta samuti läbi sõela.

Piima-tummi segu valmistus: umb. 3 tassi piima keeta 4 min., lisada 3½ triiki supilusikat suhkrut ja siis 3 tassi valmiskeedetud kaera- või jahutummi.

Võitummi valmistus: 3 tassi vett, 3 tassi piima, 4 supilusikat võid, 3½ supilusikat suhkrut, 2 supilusikat nisujahu. — Või sulatada katla põhjas, lisada nisujahu ja lasta kergelt pruunistuda. Valada peale keedetud vesi. Segu lasta keeda 5—10 min., siis lisada juurde piim ja suhkur. Lasta veelkord keema. Segu mõõta ja kui puudub ühest liitrist, lisada keedetud vett. Tumm jahutada ja asetada söögipudelisse.

Võitummi kasutatakse peamiselt nõrgemate laste kosutamiseks emapiima või muu toidu kõrval.

Põllumajanduse töömailt

VARAJASTE LAVADE VALMISTAMINE

Varajaste köögiviljakultuuride kasvatamiseks kasutatakse sooje lavasid, millel sõnnikukiht ulatub meie oludes vähemalt 60 sm või üle selle. Varajase lava põhi tuleb sügisel katta lehtedega, et maa all ei külmaks.

Lavade valmistamine varase köögivilja jaoks võetakse ette selle järgi, mis ajaks köögivilja vajatakse. Soojendusmaterjaliks kasutatakse varastel lavadel hobusesõnnikut; hea on ka kitse- ja lambasõnnik.

Sõnnik laotatakse suurtesse hunnikutesse kergeks kohendatult ja lastakse seal hästi käärida, s. o. kuumaks minna. See toimub talvel paari nädalaga; sõnnik peab olema ühtlaselt soe ja ühtlaselt läbi käärinud. Veebruaris puhastatakse lavapõhi lumest ja muust prahist. Sulale maale asetatakse kiht lehti, õlgi, vana sõnnikut, et värske soe sõnnik ei puutuks kokku külma maaga, mis võib muuta lavapõhja külmaks. Lava pakkimine toimub ühtlaselt kihtide

viisi, kusjuures iga hargitais laotatakse lahtiraputamiseks. Tuleb pidada silmas, et õlerikas sõnnik pakitakse tugevamalt ja õlekehv, lühike, niiske sõnnik nõrgemini.

Nii pakitakse vähemalt 60 sm paksune sõnnikukiht nõnda laialt, et sinna 4—5-aknalist lavaraami peale pannes veel ulataks sõnnikukiht lavaraami küljest ja otstest vähemalt 40 sm kaugusele.

Täidetud lavas lüüakse sõnnik hargiga nõrgalt kinni. Siis jäetakse lava 5 päevaks akende ja mattidega kaetult seisma ja soojenema.

Ümber lavakasti ääre pannakse väljapoole veel sõnnikut, et lava ei jahtuks. Lava pakkimine ise peab sündima kiirelt 10—15 minuti jooksul, et sõnnik talvel ei jahtuks. Et pakkimine sünniks kiiremini, tuleks seda teha kahekesi. 4—5 päeva pärast läheb lava juba seest kuumaks, tekiavad aarud, mida õhutamiseks välja lastakse. Nüüd sõtkutakse jalgadega sõnnik lavas kinni ja pannakse sellele peale õhuke kiht lehti või käärinud sõnnikut. Paljud

aednikud panevad sõtkutud sõnnikule tuhka, et takistada sõnnikuseene tekkimist. Kui sõnnik ei ole lavas kuumaks läinud, siis kastetakse teda sooja veega või pannakse lavasse kustutamata lupja või äärmisel juhul, kui need abinõud ei aita, pakitakse lava ümber värskema hobusesõnnikuga.

Pärast sõnniku soojenemist ja kinnisõtkumist asetatakse lavasse muld, mille kihi paksus oleneb kultuurist: kurgil 25 sm, ümmargusel redisel 15 sm, pikal redisel 25 sm, salatil 12 sm, spinatil 15 sm, porgandil 20 sm jne. Pärast mõnepäevast soojenemist on muld istutus- ja külvamis- kõlbulik. Ööseks kaetakse lavad õlgmattidega.

Tomati, selleri ja varase kapsa ja lillkapsa väljaistutatavate taimede saamiseks tuleb lavad külvata märtsi lõpul. Redise, kurkide, salati, porgandi ja teiste varaste köögiviljade kasutamiseks külvatakse seeme mitmes järgus vastavalt sellele, kui varajast saaki soovitakse.

POOLSOOJAD LAVAD

Poolsoojade lavade tüüp erineb soojast sõnnikulavast sellega, et see kaevatakse maa sisse 30—50 sm sügavuselt lavakasti pikkuselt ja laiuselt. Lavakast ise on aga sarnane sooja sõnnikulava kastile. Poolsooje lavu tehakse pärast märtsi keskpaika kuni aprilli keskeni.

Seesugust lava kasutatakse peamiselt pikitavate taimede ettevalmistamiseks nende istutamisel välja, samuti ka varase köögivilja kasvatamiseks. Nende paremus on see, et sinna läheb sõnnikut vähem kui soojale lavale. Tavaliselt seal, kus olemas kasvumaja, ei kasutatagi sooje lavu, vaid varastel kultuuridel valmistatakse taimed ette kasvumajas ja istutatakse märtsikuul poolsooja lavva. Kus aga puudub kasvumaja, peab seemnekülvid tegema sooja lavasse ning siis ümber pikeerima poolsooja lavasse.

Poolsooja lavasse sõnniku pakkimine ja ettevalmistamine on sarnane sooja lavaga, ainult selle erinevusega, et siin tarvatakse nii paksu sõnnikukihti, kui on maa sisse kaevatud lava sügavus.

TOMATI ISTIKUTE ETTEVALMISTAMINE

Et tomat meie oludes rutem valmiks ja sellest saaks turul rohkem hinda, tulevad istikud valmistada ette lavades, kasvuhoones või toas. Külvata märtsi keskpaigas külvikasti või kaussi, mis kergelt täidetud

mullaga. Siledale mullale külvatud seeme vajutada lauaga mulda, piserdada ettevaatlikult, et seemned kokku ei jookseks ja katta õhukese, umbes 1,5 seemne paksuse mullakorraga. Kast või kauss kaetakse pealt klaasiga ja pannakse ruumi, kus sooja vähemalt 17—18 kraadi C. Taimed tärkavad 4—5 päeva jooksul ja nõuavad täit valgust.

Esimene ümberpikkimine võetakse ette siis, kui istikul juba arenenud idulehed ja ilmub esimene pärisleht. Pikitakse 5 sm vahedega. Varsti on ruum kitsas — siis pikitakse 8 sm vahedega ja sügavamalt kui enne, kolmat korda pikitakse juba 16 sm vahedega ja jälle veidi sügavamalt. Sinna jäävad istikud kuni juuni esimeste päevadeni, kui öökülmad möödunud ja võib välja istutada. Siis on neil umbes 6—8 lehte ja üks õiekobar. Tomatit võib ka külvata otse lavasse ning pikkida kolm korda. Meil kasvatavad sordid on: Kondine Red, Tuckswood, Printsess of Wales, Taani eksport jt.

NÕUANNET

KÜSIMUS:

Kuuldavasti antakse raudteesõidul lasterikastele perekondadele soodustusi. Kuidas neid nõutada ja milles need soodustused seisavad? VASTUS:

Lasterikastele perekondadele on tõesti tehtud raudteesõidu alal soodustusi. Neid saad siis, kui ühekorraga sõidavad vähemalt 2 perekonnaliiget (näiteks vanemad üksi, või lapsed üksi, või vanemad lastega), kusjuures ühel neist peab olema täispilet (olgu see edasi-tagasi, puhkeaja- või ringsõidu täispilet). Iga järgmine perekonnaliige vanusega üle 10 aasta on sel korral õigustatud sõitma poolpiletiga, iga kaks last vanusega 5—10 a. aga koos ühe poolpiletiga, kuna üks laps 5—10 a. vanuseni võib sõita tasuta. Alla 5 a. laste vedu sünnib aga alati tasuta. Järelikult, kui näiteks sõidavad koos isa, ema, üks 18 a. laps ja 3 last 5—10 a. vanuses (seega kokku 6 inimest), siis tuleb neil osta 1 täispilet ja kolm poolpiletit (üks emale, üks vanemale lapsele, üks kahele 5—10 a. lapsele, kuna kolmas 5—10 a. vanune laps sõidab tasuta). Kui aga sõidavad koos ema ja üks 5—10 a. laps, siis tuleb osta ainult üks täispilet.

Sõiduhinnaalanduse saamiseks tuleb võtta kohalikul jaamaülemalt vastav tunnistus. Viimane on kohustatud andma selle välja tasuta. Selleks peab aga temale esitama tõendise oma perekonna kohta, näiteks perekonnaseisumeti tunnistuse. Kui jaamaülem on kord sõidusoodustuse tunnistuse välja andnud, siis võib seda kasutada niikaua, kuni kõik lapsed on saanud 21 aastaseks. Sõidusoodustuse tunnistus tuleb aga igakord piletikassas ette näidata.

Perenaised!

Lodix

kingakreem

Sidol

metalli- ja aknapuhastusaine

Sigella

poonimisvaha

Sirax

küürimispulber

on Teie suurimad abimehed

A-S. SIDOL COMPANY

TALLINN, SOO TÄN. 29